

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ઘાંથાલય

(ગુજરાત કોપીરાઈટ વિભાગ)

અનુક્રમાંક ૬૯૦ કિંમત

ઘાંથનામ ગુલરતાન

ઘગાંક

THE
GULISTAN
OF
SHAIK SADI.

TRANSLATED INTO GUJARATI WITH COPIOUS
EXPLANATORY NOTES, &c

BY

KAWASJI DEXSHAM KASIE,
GIRHI OF HAYVALI I. J. HITEHROI, TALAM OOL AND TAMBOSING,
AND HIZIN AND MARJAB, &c

PART I.

Bombay.

PRINTED BY MUNCHERJEE HOSUNGJEE JAGOOS AT
THE "VARTMAN PRESS," DHOBITALAO.

1874.

PRICE EIGHT ANNAS.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-અંગ્રહ
૬૯૦

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

પ્રસ્તાવના.

—૦—

અનામે યજ્ઞે રાસતી પસંદ

વાંચ આ ભાઈ તું અક્કલની કેતાબ,
જેમાંછે સમાધ ને નીતાનો પરતાબ,
હોય જો તું દાનાવ તો શીખજે એલમ,
એલમ શિખવામાં નથી કશી સરમ,
તેને હાંસલ કરવા એમજે ભારે રંજ,
પાંચમે જેથી તું મરતપો ને ગંજ,

શ્રવે સકિતમાન સાહેબના સોકરાના કરી તથા અશ્વા પેગંબરના રૂહ પર
કુવા સલામ આહી, ગુલસ્તાન પોથીનો કાંધક દુક પ્રસ્તાવના લખવાને
આગલ શરૂ કર્યુંછે

જે વેળા એજન મનીજેહુ નામના રંગીલાં અને દિલકસ દાસ્તાન
નો, શાહનામાંમાથી, બેહદ મંબાલ લેઈ, ખેતમાં નોટના ખુલાસા સાથ તર
જુમો કર્યો હતો, જેની છાપેલી નકલો દાનેશમંદ વાંચનારા શાહેબોની
ખિદમતમાં ધરી હતી--તે વખતે તેનાપર શું ઇચ્છે કે શું ગુજરાતી પ
તરવાલાઓએ પોતાનો ખાસ અભિપ્રાય આપ્યો હતો; જેમાં તરજુમાની,
જોડની, તથા ખેતની સારી વખાણ કરી હતી તે વાંચો તથા ખીજા કેટલાં
ક સમજુ ને અક્કલમંદ શાહેબોની ખાસ ફરમાસની ઉલટથી આ ગુલ
સ્તાન (ફુલવાડી) મરખી દાનાઈમાં પુર ને જ્ઞાન ભરેલી પોથીનો ગુજરા
તીમાં તરજુમો કરવાને ફરસદનો કાંધક વખ રોકીયોછે.

ગુલસ્તાન કેતાબનો સદાબરો સાંમટો તરજુમો છપાવેા ઘણોજ મોઘો થાય
તથા હાલના સખ વખમાં મોગી કિમતે તે વિદ્યાર્થીઓને ખરીદવાને બની ન
હોં આવે તેવું જોઈ હાલ એક પેહેલા બાબનો તરજુમો નોટના ખુલાસા
સાથ છપાવી જાહેર કર્યોછે તથા ખીજુ એજે આજો તરજુમો છપાવતાં તજ
દીક બે વર્ષની મુદત ગુજરી જાય, તેટલા વખતમાં એ શરસી ગુલસ્તાન
વાંચનારાઓને ધીલ તહોં પડે એવી નેમ રાખીનેખી આ એક છુટો ભાગ
ખાહેર પાડ્યોછે. ને તેની કિમત ઘણીજ સસ્તી રાખીછે કે જેથી ખાસ
પ આમને ખરીદવાને બની આવે.

જે આ તરજુમો કર્યોછે તે પૈસા હાંસલ કરવાની બાલમથી નહોતી પણ કોઈની રીતે માનનો વધારો કરવા તથા આવાં પુસ્તકોની વડતી અડચણને દૂર કરવા કર્યોછે તે ચોક્કસ જાણવું. આજનો વખત એવોછે કે ચોપડી છપાયછે, તેની છપાઈનો ખર્ચ બાયગે પાડો મલેછે, ત્યારે તેમાંથી કમાવાની આશા કેમ રહે તે વાંચનારે ધોતે વિચારી લેવું. વલી ખીજી એકે હાલમાં લોકોમાંથી પુસ્તકો વાંચવાનો શોખ જીઆદ, થવાને બદલે એક કમી થાયછે, જેથી દિલપર કસતી એમ્નો અંથો કાહાડનારાઓને તેઓની મેહનતનો બદલો કાંઈ મલતો નથી એ ખરેખર અપસોસ કરવા જોગછે.

એ તરજુમો કરતી વેળા “મેઝર એડમન”ના ઇંગ્લેન્ડ ગુલસ્તાનને મદદ તરીકે કામે લગાડ્યું હતું, તથા કેટલાક મુસફિલ શ્રકરાઓ તથા ચોક્કસ બાબદના ખુલાસાઓ મુનસી મિરજ ઇસ્માયલ દોરદથી જાણી પુરતી રીતે આ તરજુમોમાં મેલ્યાછે. એ તરજુમો કેવો ને કેવી રીતે થયો છે તેની પિછાન દરએક વાંચનારે ધોતે કરી લેવી.

અગત કરી એ નાંધલા પુસ્તકમાં સુતર લખાણ તથા જોડણી હાલની સુધરેલી જોડણીની માફક લખવાને પુર સંભાલ તથા મેહનત લીધીછે, કે જેથી કાંઈ ઉલટું લખવામાં આવે નહોં. ને અસલ વાક્યોની મતલબ તથા અસલ જોગતનો મીનીંગ હેરફેર થાય નહોં.

આ દિવાચો સમાપ્ત કરતી વેળા એવી ઉમેદ રાખવામાં આવેછે કે મયાણ ને વિદ્યાને ઉત્તેજન દેનાર નામદાર ડાએમરકટર આશ પબ્લીક ઇન્સ્ટિટ્યુશન એ કેતાબને સરકારી નિશાજોમાં ફેલાવો કરવાને માન ભરેલો હુકમ કરશે, તેમજ કેટલીએક નકલો ખરીદવાને શદનો રહેમ ભરેલો હશે. આ લાંબો કરશે—તેમજ વલી ખીજી નિશાજના મુતવલીઓ પોતાની નિશાજમાં એ નાંધલાં પણ ધણાં અગતનાં પુસ્તકને દાખલ કરશે અને તેમ થયું તો પછી ખીજી ભાગો ઉતાવલેથી બાહર પડવાને બની આવશે. આ થાંછે કે ઉપર કહેલી અર્જને કદરદાનો બાહાલ રાખશે.

ગુલ સ્તાન.

આખ પેહેલો.

પાદશાહોની ખસલતમાં

હેકાયત ૧ લી.

શેખશાદી પોતે કહેછે કે મં * માંભલુછે કે એક પાદશાહે એક કેદીને બેચુન્દા મારી નાખવાને શરમાંબુ. તે બિચારાએ નાજમીની હા લતે પાદશાહને પોતાની ભાષામાં ગાળ દીધી અને ખરાબ બોલ્યો—કેમકે દાના વાએ કહેલુંછે કે જે કોઈ પોતાના જનથી હાથ ધોય, તે પોતાના દિલમાં જે કાંઈ રાખતો હોય તે બોલે. તંગીને વખતે જ્યારે નાશવાનું નહીં બને—ત્યારે હાથ તેજી તલવારની ધાર ધરેછે. (Arabic—“નિરાશ થયલું માણુશ હિં મતથી બોલેછે, જેમકે બિલાડીને પરેશાન હાલતમાં હાંકી હોય તો તે કુતરાને પકડેછે.”) પાદશાહે પુછ્યું કે એ શું કહેછે? એક ભલી ચાલનો વઝીર બોલ્યો કે અય શાહેબ તે આમ બોલેછે:—

(Arabic—જે કોઈ બોલનારો કોઈ મેલવેછે, તોખી તે તેનાપર મેહર ખાન રેહછે, અને તે પોતાની ખલકતપર દયાળુછે.)

* શેખશાદી મોશલેદિન પોતાને મઠે કહેછે. એ પ્રખ્યાત કવિ તથા ગ્રંથ કર્તા શિરાઝ શહેરમાં હિજરી ૧૧૭૫ માં જન્મ્યો હતો. તેણે ચાળીસ વર્ષની મુદત તલગ દુન્યાદરી જોવામઠે મુશાફરી કરી હતી, તે માથે એક ના મીચા મુશી એખદુલ કાદર ગિલેનીના હાથ નીચે ધર્મની બે ખીજી કેલવણી લીધી હતી, અને તેનીસાથે તે મકકે હજ કરવા ગયો હતો—ત્યારબાદ તે ફરી ફરી ચાદવાર હજ કરવા ગયો હતો. તેને હિંદુસ્તાન તથા એશિયા માએનેર તરફ મુશાફરી કરી હતી, તે એક વખતે તરક લાંબાના હાથમાં બંદીવાન થયો હતો, તે

પાદશાહને તેના પર રહેન આવી, ને તેનું ખુન કરવાને માડી વાળું. ખીજો વઝીર કે જે તેનો કુશમન હતો તે બાદયો કે, આપણુ એક પદવીવાલાઓને લાયક નથી કે પાદશાહની હજીરમાં રાસ્તીના સખુન બાપરાંત ખીજી કાંઈ બોલ્યે. એનેતો પાદશાહને ગાળ દીધી ને નાલાયક કહ્યું. પાદશાહ તેના સખુનથી ગુ

આએ તેણે લીયોલિનો કિલ્લો બાંધવા કામે લગાડયો હતો. જ્યાંથી તેણે ફક વે પારીફ દંડ આપી છોડયો ને પોતાની ખેટી સાય પરણાવ્યો, જેનાથી તે કંટાલી આમ બોલ્યોકે “મને એક પીડામાંથી છોડયો ને ખીજી પીડામાં નાખ્યો.” શેખ સાદીએ પંદનામુ અથવા કરીમા-ગુલસ્તાન-બાસ્તાન-અને ઘણાં એક ગઝલ ના ઘણાજ નાંદર પુસ્તકો લખ્યાંછે. તે ૧૧૬ વર્ષની હામરે મરણ પામ્યો હતો. શેખશાદી વિષે શેખયુઅલ મેનડર પોતાની બાઓગરાશમાં લખેછ કે:-Saadi, Shiekh Moslih Eddin, one of the most celebrated poets of Persia, was born at Shiraz, in 1175, and died in the 116th year of his age. He studied at Baghdad, and pursued a religious course of life under the direction of the famous Sophe Abdal Kader Ghilani, whom he accompanied on a pilgrimage to Mecca. He afterwards made the same pilgrimage fourteen times. He fought against the infidels, and extended his wanderings into India and Asia Minor. Being, however, taken prisoner by the Turks, he was put to work on the fortification of Trippoli, but was redeemed by a merchant of Aleppo, who gave him his daughter in marriage a dowry. Towards the close of his life he built a hermitage near the walls of Shiraz, where he passed his time in exercises of piety : and his tomb, on the spot where he had lived ? was long visited by the admirers of his genius and devotion. The “Gulistan” is the most celebrated of Saadi’s works. It is a collection of unconnected moral stories, historical and fictitious, with admixture of verse. It has been several times translated into English, German, French and Dutch. The Boostan is of a like character, but entirely in verse. His other works consist of miscellaneous odes and essays.

રસે થઇ બોલ્યો કે તું સાચું બોલ્યો છે, તે કરતાં એનું આટું બોલેલું મને વધારે પસંદ આજુ છે, કારણકે એનું કહેલું અથવા એની ધારણા મસલતદાર છે, અને તારી ધારણા કિના મચાવાની છે—કેમકે દાનાવોએ કહેલું છે કે સાચું કે હુવાથી કબૂલો ગિરફોરોએ તે કરતાં તદબિર સાથ જુદું જોડાયેલું બલુ છે.

જે કોઇ પાદશાહને મસલત આપતો હોય, તેપર સંમ્માનત હોજો કે તે આમાં વતરોગે બીજું કાંઇ બોલે.

ફરેદુન * નાં માહલના ઝરૂખાપર આ મુજબ લખેલું છે:—અય ભાઇ જાહાંન કોઠાની સાથ નથી રેહી, વારતે પેદા કરનારપર તારું દિલ બાંધ (એટલે) બચ. દુન્યાના રાજાને મદદપર ભરેસો નો કરતો, કેમકે (દુન્યા) તારા જેવા ધણાને પાલ્યાય, ને માર્યાય. જ્યારે પાદ જાન જવાનો થાય છે, ત્યારે શું તખ્તપર કે શું બિંચપર મરવું મરણું છે.

— ૦ —

હેકાયત ૨ જી.

ખોરાશાન મુલકના પાદશાહો માહેના એકે ખોઆખમાં સુલતાન મહમુદ સોબોકતેગીન † ને તેના મરણપછી એક શો વર્ષે જોયો કે તેનું તમામ વજુદ ખવાઇ ગયલું તથા પાક થયલું હતું, તોપણ તેની આંખો હજુ આંખના ગા

* “ફરેદુન” આતખીનો છોકરો થાય, જે પાંચ જમશેદની ઓલાદનો હતો; જેને જોહાંકે મારી નખાવ્યો હતો. ફરેદુનની માફનું નામ ફરિશ્તનક હતું. ફરેદુનની બચપણમાં એક ગાયે પરવરી કરી હતી. તે જ્યારે ઊંચે પુગી ત્યારે તેને કાવે લુવાર—નામનો શખ્સ લશકર સાથ જાઇમલ્યો, જેણી મદદથી ફરેદુને જોહાંકનાપર પ્રતેહ મેલવી, તેણે દમાવંદના પાહાડપર લેઇ જઇ બાંધ્યો. શહેરનવાજ ને અરનવાજ નામની જમશેદની બન્ને પેહેલોને જોહાંકના હાથમાંથી છોરવી તેઓ સાથ નેમ્ના કીધા. તેને બધું છોકરા હતા. જેમાના બે સલમ ને તુર શહેરનવાજથી, અને એરચ અરનવાજથી જન્મ્યા હતા. તેને રાજમાં મોટા સુધારો કરી, એક રીત ચાલુ કરી હતી. તેને પાનસો વર્ષ સુધી રાજ્ય ચલાવ્યું હતું, ત્યારબાદ મરણ પામ્યો હતો.

† “સુલતાન મહમુદ સોબોકતેગીન,” સુલતાન મહમુદ ગઝનવીના બાપનું નામ છે.

લામાં ફરતી હતી, ને (આસપાસ) નજર કરતી હતી. સૂઝલા દાનાયો તેનું ખયાન કરવાને અશક્ત થયા, મગર એક દુરવેસ (પાદશાહની અદખ ખબર લાવી એ દ્યો કે) તે હજુ હયાં—ત્યાં જોયછે, કારણકે તેનો મુલક ખીજના હાથમાંછે.

ધણાએક નામદારોને જમીનમાં દાખાછે, તેઓની હસ્તીની (કાંઠપણ) નિશાણ જમીનપર રહી નથી. તે જહાજ લાસ * ને જમીનમાં દાવી તેની માટી એટલીતો ખવાઈ ગઈ કે તેનું એક હાડકું પણ ન રહેલું. સુખા રક નૌશીરવાનનું † નામ જીવતુંછે, જેકે ધણા (વર્ષ) થયા નૌશીરવાન મરણ પામેલોછે. એ માણસ એવી ખબર પંથરાય નહીં કે ફલાનો મરણ પામેયો તેની આગમજ નેકી કર ને ઉમરને ગનિમત જાણ.

* “તે જહાજ લાસ,” સુલતાન મહમુદ સોબાકતેગીનની જાણવી.

† “નૌશીરવાન” સાસાનીઆન તખકાનો વીસમો પાદશાહ હતો. એના પા પનું નામ કોબાદ કરી હતું. તેને પોતાની પાદશાહીની વઝીરાત ખુઝરજ-મેહુર નામના શખ્સના હાથમાં આપી હતી, શખ્સ કે તે બિહદ અફલ મંદ હતો. મઝદક નામનો નેશાપુર શહેરમાં રહેનારો ફક શખ્સ હતો, તે કો બાદની મુલતતન મદાયન શહેરમાં આવી, પેગામખરીનો દાવો કરી; લોકો ને ખેટા પ્રતયો આપ્યો કે એક ખીજની ઓરત સાથ શખ્સ કરવો તથા હર કોઈની માલમત્તા લેઈ લેવી રવાછે—તેમજ બેહુન અને તેવાજ મુગાંની સાથે નેકા કરવા વાજખીછે; જેથી તેનીસાથ હજારો લોકો જોડાયા હતા, જેઓ ને મઝદકીયાન કરી કેહેતા હતા. તેઓનો નાથ નૌશીરવાને પોતાના રાજ્યની શરૂઆતમાં કર્યો હતો. કહેછે કે એક દાહાડે હેંસો હજાર મઝદકીઓને મારી નખાવ્યા હતા. એના છોકરાનું નામ હુરમજ કરી હતું. નૌશીરવાને રૂમય હુ નામનું શહેર વશાવું હતું. રૂમીઓના અનતાકીયેહુ નામના શહેરમાં રહેનારી એક પાદશાહજદી કે જે ઈસાનો ધર્મ પાલતી હતી તેની સાથ પરણીયો, જેને પેટ નોશાઝાદ નામનો ખેટા જન્મ્યો હતો. જેને પોતાની માએનો ધર્મ પાલ્યો, જેથી તેને નૌશીરવાને નજરકેદ કાધો હતો. એજ છોકરાએ એક વેલા ખાખની સામે લશકર ખેચું હતું, જેથી છેલ્લે જંગમાં માર્યો ગ્યો હતો. નૌશીરવાનના વખતમાં મુસલમાનો પેગાંમખર મહુમદ જન્મ્યો હતો. પાદશાહ ને અદલનું ઊપનામ આપ્યામો આવ્યું હતું. એ ૪૮ વર્ષ રાજ કરીને રાજપાટ હુરમજને સોંપી ગ્યો હતો.

હેઠાયત ૩ જી.

મં સાંભલ્યું છે કે એક પાદશાહનો છોકરો ડિંગણો ને દુખલો હતો, ને તેના ખીજા ભાઈઓ ખુબસુરત અને કદાવર હતા. એક વખતે તેના બાપે તે ની તરફ ધિક્કાર ને બેદરકારપણે જોયું, તે છોકરો દાનાઈથી તે સમજી ગ્યો ને બાલ્યોકે—અય બાપ નાદાન ખુલંદ કરતાં નાઈલો અક્કલમંદ ભલો હોયછે. જેકાંઈ કદમા મોટું તે કિમ્મતમાં મોટું નથી. (Arabic—“ગોસ્પંદ ને ગાય સ્વસ્થ છે, લેકીન હાથી નજીમછે. તુર * નામનો પાહાડ પૃથિવમાં ખીજા કરતાં નાનો છે, પણ ખરે તે ઓદાતાલાની હજીરમાં મોટા મરતબા ને દરજ્જા વાલો છે.”) તેં નથી સાંભલ્યું કે એક દાનાવ દુખલાએ એક દાહાડે એક માતેલા મુખને કહ્યું તે ? અરખીક ધોડો અગરજો દુખલો હોય તોપણ તે ગધેડાના તખેલા (અથવા ટોલાં) કરતાં બેહતર છે.

(જેથી તેનો) બાપ હસીયો, અને વઝીર ઉમરાવોએ (તે) પચંદ કહ્યું, પણ તેનાં ભાઈઓ જનથી રંજીદ થયા.—જ્યાં સુન્ની માણસ સ ખુબ બોલે નહીં ત્યાં લગીન તેની એવ્ય અને હુતર યુગ રહેછે. એવું નો ધા રતો કે દરએક જંગલ (વાઘ) વગર આલીછે, પણ કદાચને તેમાં ચિત્તો સુતેલો હશે. મં સાંભલ્યું છે કે તેજ વર્ષમાં એક જોરાવર દુશ્મન તે પાદશાહની સામે થયો. જયારે એજ લશ્કર એકખીજાની સનમુખ થયા ત્યારે પેહલો લડાઈમાં જે કોઈ હતો અથવા મેદાનમાં પેહલો ધોડો દખતાવનાર તે પેલો છોકરો હતો.

હું તે નહીં કે લડાઈમાં કોઈ મારી પીઠ જોય, પણ માઈં સર ખુલ અને લોહીમાં જોશે. જે કોઈ કે લડાઈ કરેછે તે પોતાના લોહી સાથે મત કરેછે, ને જંગને દાહાડે નાસી જાયછે તે પોતાના લશ્કરને મારી નાખવા

---

* “તુર” એવે નામનો એક પાહાડ અરખીઆમાં આવેલોછે. (Mount Sinai, situated in Arabia.) એ પાહાડને મુસલમાન લોકો ઘણો પવી તર ગણેછે કારણ કે ૬ પર્વતવરથી મુસા નામનો પેગામબર આસમનવર ગ્યોહતો, અથવા મુસા પેગામબર જોરે પેહુડી ઓદાની બંદગી કરવાને ૬ પાહાડપર જ તો હતો. ૬૩ વસ્ત્રે ઓદાતાલાએ મુસાને શરમાવ્યું કે “તારા પગના જોડા કાઢાડી મારી એવાદત કરવા આવ.” તેમ તેને કીધું. તેવરથી ઉગાડે પગનો રેવાજ આ લૂ કરી શકેકોઈ આજ લગીન ઉગાડે પગે કુવાદતખાનામાં બંદગી કરવા જાયછે.

આપેછે. એમ બોલી દુશ્મનપર હુમલો કર્યો ને કેટલાએક સુરા સિપાઈઓ ને મારી નાખ્યા. જ્યારે તે બાવની પાસે આવ્યો ત્યારે કદમબોમ્બી કરી બોલ્યો—જેણે મારે! દેખાવ ધિક્કાર ભરેલો જોયો તેણે મારા કુવત વિષે (કાંઈખી) વિચાર નહીં કર્યો. લડાઈમાં માતેલી ગાય કરતાં દુખ લો થોડો (વધારે) કામ આવેછે. એવું બાણવામાં આવ્યુંછે કે દુશ્મનનું લશ્કર ધણું હતું, અને તેઓનું થોડું હતું. જેથી તેના (છાકરાના) લશ્કરમાની એક ટોલીએ નાશવાનો ધરાદો કાધો (તે જોઈ) છાકરો પોકાર મારી બોલ્યો કે અમ મરદો કોશીસ કરો અને ઓરતનો પોશાક ના પહેરો. તેના કેહેવાથી ફાજ ને બદા હિમત આવી અને એકદમ હુમલો કાધો. મેં સાંભળ્યુંછે કે તેજ દાહા કે શત્રુપર પ્રતેહ મેલવી. પાદશાહે તેની આંખ ને શરપર બોસા લેઈ પોતાની બગલમાં ધર્યો ને રોજ તેપર મયા વધારતો; ને છેલ્લે અંતે તેને પોતાની ગાદી નો વારસુંકેરવ્યો. (તેમ કરવાથી) તેના ભાઈઓએ અદેખાઈ કીધી ને તેના બેરા કમાં જેહર ભેરવું. તે તેની બેહેને બારીએથી જોઈ પ્રેડી * અપ્રાડી, (જેથી) છાકરો દાનાઈથી સમજી ગ્યો, ને તે ખાનાથી હાથ ઊઠાવી બોલ્યો કે—મુશકેલ છે કે હુનરમંદો મરણ પામે ને બેહુનરમંદો તેઓની જગ્યા પુરે.

† જો હોમા પક્ષીનો દુન્યાથી નાશ થયો હોય તોપણ કોઈ ધુવડ ‡ ના છાયા તલે આવનાર નથી.

* પ્રેડી, Venetians.

† હોમા, Eagle અથવા ગરૂડ કરી કહેછે. એ પક્ષીવિષે હકીકત એવી રીશન છે, જો તે કોઈના માથાપરથી પ્રેડી જાયતો તેને પાદશાહી અથવા બુલંદ મરત બો અથવા આબાદી ને સુખાકારો મળે. દરફક પાદશાહે અને સુરા સરદારો પોતા ના તાજમાં પ્રતેહની તથા બુજ્જગીની નિશાણ દાખલ તેના પીછા બોસેન્ઝ—એમ પીછ મેલવાની ચાલ કદીમ વખતથી તે આજની ધડી સુધી ચાલતી આવેલી છે. “The royal eagle is no doubt, the golden eagle, which is common in Scotland. The noble bird, the emblem of courage and power, preys on hares, rabbits, lambs, fawns &c. ; but never on carrion, unless compelled by extreme hunger.”

‡ “ધુવડ,” એ એક કર્ણુ તથા દલદર પક્ષી. લોકોનો ખ્યાલ એવોછે કે જે કોઈ તેના છાયા ટળિયે આવે તે ખગીત તેના મરખો દલદર થાય પણ ખીરડીઓનો એ પક્ષીપર વધારે આહુછે, અને તેને વધારે સરસ ગણેછે.

તેઓએ તે ચાતની અપર બાપને આપી, (તેથી) તેને તેના ભાઈઓને આલાબ્યા ને સારીપડે થપકો આપી, દરએકને પોતાના રાજ્યનો ઘટતો ભાગ આપ્યો, જેથી જ્ઞાતનો ને કજીઓ દુર થયો. દાનાયોએ કેહેલું છે કે દશ દુરયેએ એક કામલમાં મુઠાં મોકલે, પણ એ પાદશાહ એક રાજ્યમાં રેહી શકતા નથી. ધર્માનુ માણસ અરથી રોટલી ખાય છે, ને અરથી ગરીબને આપે છે; પણ જો એક પાદશાહ સાતે મુલક યાને તમામ દુન્યા છતે તોખી તે ખીજ મુલકની આએસ રાખે છે.

—o—

હેકાયત ૪ થી.

અગમ ચોરોની એક ટોલી પાહાડના મથાલાપર એકઠી થઈ હતી, અને વાલુત્તરનો રસ્તો બંધ પાડ્યો હતો. તેઓના દગા શતકાથી શેહેરની રેયત દુઃખી હતી અને પાદશાહનું લશ્કર આજેજ હતું, કારણકે પાહાડનાં મથાલા પર તેઓએ એક મજબુત કિલ્લો હાથ કર્યો હતો; અને ત્યાં પોતાનું રેહેવાનું ને ઉતારાનું (રેહાણું) બનાવ્યું હતું. તે તરફના રાજના અધિકારીઓએ તેઓની આશ્રત દુર કરવા વિચાર કર્યો કે અગરજો એવી રીતે તે માણસ રેહેશે તો તેઓની સામે થવું મુશ્કેલ થઈ પડશે. એક ઝાડે તાજુ મૂળ ધરખું હાથતો તે એક માણસના જોરથી બંધેડાઈ શકાય છે, પણ જો તે થોડા દાહાડા તેવી રીતે રેહે તો દુમકલાશથી બંધેડાઈ શક્યું નથી. ઝરાઓનું શર થવું મૂખ એક સલીથી બંધ યાઈ શકે છે, પણ જ્યારે તે પુર ભરાય છે ત્યારે હાથથી ખી પાય ઉતાર યઈ શકાયું નથી. મજબુતને તેપર મુકરર કીધા યાને એકમત થયા, કે એકને ભામિયા તરીકે માંકલી તપાસીય કે તેઓ કોઈ ટોલાપર હુમલો કરવા ગયા હોય ને કિલ્લો ખાલી પડ્યો હોય.

કેટલાએક આશ્રત અને જંગ જોયલા માણસોને રવાના કર્યા, જેઓ પાહાડની કંઠણમાં છુપા થયા. સાંહજની પેલા ચોરો પોતાની બંડાઈમાંથી છુટવેલ પાછા શરયા અને તનથી હથિયાર છોડ્યા અને છુટને અનામત રાખી. જ્યા રે ગતનો પેહોલા પોહાર ગુજર્યો ત્યારે તેઓ ઉપર પેહોલા હુમલો કરનાર દુશમ

ન ઊગે હતી. ખેત—* ઓરશેદનું મંડલ યા સફર છાયામાં ગ્યું, યુનશ † મ છીના મોહમાં ચેખ થયો. દિલાવર મરદો છુપાનમાંથી બાહર આવ્યા, ને એક એકના હાથે એકએકની આંધપર પાંદ્યા. મહવારે બધાએને પાદશાહની દ રગા હજુર લાવ્યા. પાદશાહે સર્વેજણને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો. બનાવ એવો બન્યોકે તેમાં એક જવાન છોકરો હતો, જેની જવાનનીનો પેહેલો આહા ર નવો થયેલો હતો, તેના ચેહેરાના બાગનો સખજો યાને ખાલ તેના ગાંધાપ ર નવા ઉગ્યા હતા.

વઢીરોમાંથી એકે પાદશાહના તખ્તને પાસે લેઈ ભલામણનું શર જમીનપર ધ રી ખાલ્યો કે હજુ એ છોકરાએ પોતાની જવાનીના બાગનું ફલ ચાખ્યું નથી તેમજ જવાનનીનો રવાદ પણ ચાખ્યો નથી, મોટે તું દયાલુ પાદશાહથી મારી આશા એછેકે એનું (છોકરાનું) ખુન માફ કરવાથી મુજ બંદાપર ઉપકાર થાશે. તેનું ખાલતું પાદશાહની ભલી અક્કલમાં ઊતર્યું નહીં, જેથી યુરસે યહ ખાલ્યો કે જેની ખુન્યાદ બદ હોય તે નેકોનો છાયો ધરે નહીં. મુખને કેલવણી આવવી તે ગોયા યુખજપરથી અખરોઃ ગગરાવ્યા મરખુ'છે. એ લોકોની ન

* એ ખેતનો ખુલાસો એંડરશનના ગુલરનાંનમાંથી નીચે મુજબછે:—

“કરમ”, “An orb” also means “a crust of bread” therefore when he says “The sun’s orb had passed into darkness,” (i. e. the sun had set,) he also means that their bread (the native cake or “chapattie” being round is here compared to an orb or circle,) had gone into their stomachs, (i. e. or darkness,) in fact “They had eaten their (evening) meal “યુનશ” (which also means the pupil of the eye,) had gone into the “દેહાને મોંહી” or fish’s mouth, (i. e. the eye-lids,) so (called from their resemblance to the shape of a fish’s mouth,) they had in fact fallen asleep (i. e. had shut their eye-lids).

† “યુનશ,” મુશલમાંનના એક પેગામખરનું નામછે. જે એક પેલા દરીએ કીનારે ફરતો હતો, તેવામાં એક માછલી તેને ગલી ગઈ, જેના બિ લોર મરખા પેટમાંથી યુનશ તમામ દરીઆની પેદાએસ જોઈ લીધી—ત્યાર પછી તે માછલી તેને કીનારાપર પાછો મોહોમાંથી એકા પાણીમાં ગેખ થઈ હતી. એ બનાવને મુશલમાનો એક મોજેજો તરીકે ગણેછે.

મુલ ને ટાળાને કાપી નાખવા બલોછે, અને તેઓનું જર ને મૂળ ઊભેડી નાખવું સાફ છે કેમકે આતશને બુબખવા અને તેની ચિણગારી જાતી મેલવી, તેમ જ સાંપ ને મારવા અને તેના બરચાને પાલવું એ અક્કલમંદોનું કામ નથી. પાદખરથી જીંદગીનું પાણી પડે, તોપણ તું ખીદ * ઝાડની ડાળીથી કાંઈખી શક ખાશે નહીં. હલકાં માણસ સાથ તારો વસ્ત્ર નો યુમાવ—કેમકે સાદડી બનાવવાના બાંબુથી તું સાકર નહીં ખાશે. જ્યારે વઝીરે તે સાંબલ્યું ત્યારે આતાશનીથી તે પસંદ કીધું, ને પાદશાહની ભલી અક્કલ પર આશરીન કીતી. અને બોલ્યો કે (તારું રાજ્ય કાયમ રહે) તું જે બોલ્યો તે રાસ્ત છે, અને તે બેજવાખીછે; લોકોન જો એ ઈમ્માની સોખતમાં પલાતેતો એ ઈમ્માની ચાલ ધરતે અને ઈમ્મામાનો ઈફ થાતે પણ બંદો ઊમેદવાર છે કે એ પ રેજગારીની સોખતમાં રહેવાથી કેલવણી મેલવી અક્કલમંદોની ટેવ ધરશે, ક રણકે એ હમ્મ બરચુ છે અને ઈમ્માની તોશની ને લુરચાઈની ખાશીઅત ઈના ખવાસમાં મજબુત થઈ નથી.

† “હદિશમાં લખેલ છે (Arabic—“જે ઊકડે” કે પેદા થાય છે તે તેહ કીક પાક રાહ પર હોય છે, પછી તેના મા બાપ તેને યાહુદી, ખ્રિસ્તી અથવા મજુશી ‡ કરે.”

* “ખીદ” એક ઝાડનું નામ છે, Aspen. “The aspen is a species of poplar, so called from the trembling of its leaves, which move with the slightest impulse of the air. It is termed the *trembling poplar*. When a person from fear shows great tremulousness he is said “to tremble as an aspen leaf.”

† “હદિશ”—પેગંબરોનો કોલ અથવા પ્રતવા અથવા લખાણ કરેલી કેતાબ.

‡ “મજુશી” “એ બોલ, અરબી તથા શરરી જમાનના લખનારા મુસલમાનોએ પારસી લોકો યાને જરતોસ્તી લોકોને મઠે લખ્યાં છે. પણ આ બાબે ધ્યાન પોહોંચાડતાં એવું નજરે આવે છે કે પારસી લોકોને ફોના જાદ અવરતામાં મજહીઅસનાન કરી કેહે છે, અને પારસી લોકોની જરતોસ્તી દીનને માજહીઅસની કરી કેહે છે, તે માજહીઅસની તથા મજહીઅસનાન બોલો હિઅર, ગ્રીક, તથા ખ્રિસ્તી લોકોને બોલવાને લંબા ન તથા ભારે પડવાથી તેઓનું મુખતેસર કચું: જેમકે મજહીઅસનીનો મેહ,

* “નોહ”નો છોકરો બદોની સાથ બોલો, જેથી પોતાનું ભવિરય કહેના રૂં પાનદાન બોલુ. અથવા “લુત” † ની ઓરત બદોસાથ જોડાઈ, જેથી તેનાં બચ્ચાંઓએ ભવિરય કહેવાની બક્ષીસ બોલ. કુતરો “અશહાબે કેહફ” ‡ ના લોકોની સોબતમાં રેડી નોકોનો છાયો પકડી આદમી થયો હતો. વઘીર તે બાલ્યો, પછી પાદશાહના દરબારીઓ તેની સાથે ભલામનમાં એક થયા (જેથી) છેલ્લે અંતે પાદશાહે તેનું ‘ગુન માફ કીધું’ ને બાદ્યોકે મેં (એણે) બ ખશીયોછે, લેકીન તેમાં હું કાંઈ મસલત જોતો નથી.

અને મજદીઅસનાતને મજશિયાન કરી લખવા લાગ્યા. એ ઉપરથી અરબ લોકોએ મેજને મજશુશ, અને મજશિયાનને મજશુરી કરી લખ્યું એવા શબ્દો ઇશલામી યંત્રકારો પારસી લોકોને મોટે લખેછે એ ઘણું દલગીર ભરે લુંછે ને તેવા શબ્દો લખનારા સાંકલા મનના હોય એમ ભાંસેછે.” (ગ્રાપલું બ યાન પ્રેરેદુનજીના ગુહરતાનમાંથી લીધું છે પણ તેમાં ફરફાર કરી લખ્યું છે.)

* “નોહ” એક પેગંબરનું નામછે કે જે લોકોના કેહવા પ્રમાણે પ્રા ચિન કાળમાં દુન્યાનો પેગંબર હતો.

† “લુત”, એ પણ એક પેગંબરનું નામછે, જે નોહ કરતાં ઊતરતે દર જમનો હતો.

‡ ફક પેળા દુન્યાના તમામ લોકો અધર્મીનું થયા હતા, તે પેળા પ્રકત છ સાત પ્રકારો પરેજગાર હતા કે જેઓ બોદાતાલાની કબાદત કરતા હતા, તેઓ ફક પા હાડમાં ગયા કે તરતજ તેનું મૂખ ફકાફક બંધ થઈ ગયું, જેમાંનાં પ્રકારો બાઆ બમાં પડયા. જેવારે તેઓ તેમાં બિદાર થયા ત્યારે રસ્તો ખુલ્લો જોઈ શહેર તરફ ચાલ્યા, ત્યાં જોયચ શું કે તમામ શહેર-માણસ-જનાવરો તથા પાદશાહ ઇત્યાદી ફરવાયલા માલમ પડયા. જ્યારે તેઓ પોતાની પાસેના પૈસા બાઝરમાં વટાનાને ગયા ત્યારે સિક્કા જોઈ લોકો અન્તરેએ થયા કે એ સિક્કા એક બે સદીપર થઈ ગયળા પાદશાહના માલમ પડયા, જે પરથી તેઓને તે સિક્કા વિષે સવાલ કરવા મા આલ્યો. તેઓએ જવાબ આપ્યોકે જ્યારે તમામ લોકો પાપી હતાં ને હમો બોદાની રાહપર ચાલતા હતા જેથી હમો ફક ગોશમાં અરબો દાહાડો શુઈ રહયા પાછા પ્રયા-મૈટલામાં જોયચ શું કે તમામ સ્ત્રીને બદલાઈ ગઈ દેખાયછે. તે સાંભલી લોકો તાજુબ થયા ને બોદાતાલાની કરામતનો પુરતો ખ્યાલ કર્યો કે ધર્મીનું શદા બચેછે. જે કુતરો તે પ્રકારો સાથ હતો તે તેઓના જે વાજ પરેજગાર થયો હતો, અને આખર મરણ પાંચે ત્યારે માણસ ના રૂ (આતમા) જેવું તેનું રૂ (આતમાં) થયું હતું.

તું જાણેછે જાલે * રૂસ્તમ † પેહલવાનને શું કહ્યું હતું તે? કુશમનને નાઆર, કુખો, અને નાતવાન નો ગણતો. ધણાએક બરાઓને મેં મૂખથી નાધલા નિકલતા જોયાછે, પણ જ્યારે તેઓ પુર બરાયછે ત્યારે ઉંટને તેના બોળ સાથે ધમકી લેઈ જાયછે.

ટુકમાં તે છોકરાને પોતાને ધર લેઈ જઈ બાર ને નેયામતમાં પાલ્યો. એ ક કાબેલ ઉસ્તાદને તેનો ગુરૂકરાવ્યો. તેને સવાલ કરવા, હાજરજવાબ દેવા

* “જાલ,” સામ નરીમાનનો ખેટો થાય. ક જ્યારે માદરથી જન્મ્યો ત્યા રે ફના બદનના બાલ તદન સપેદ હતા જેથી તેણે દેવની સુરતનો જાણી સામે અલખુર્જના પાહાડપર તેને નાખ્યો, જ્યાં તેણે ફક સિમારો પાલ્યો હતો. ત્યાર બાદ સામ તેણે શેહેરમાં લાવ્યો. જોહાકની આલાદના મેહરણે કાબુલીની ખેટી રોદાએ સાથતેને પોતાની કદખુદાઈ કરી હતી, જેણે પેટ દિલાવર રૂસ્તમ તથા જહુવારે તવલુદ થાયા હતા. ફને ફક ગોરીગોલામકી સાથે માહબત બાંધી હતી જેનાથી સોગાદ નામનો છોકરો પેદા થયો હતો. જાલ ને જાલેજર અથવા દ રતાને સામ કરી કેહેતા હતા. દસ્તાન એટલે ચારો કરનાર, ક ફનો લકબ હતો. એણે ધરાન શેહેરની ખિદમત બજાવવામાં પોતાની ઉમર તમામ કરી હતી. એકવેળા રૂસ્તમના મરણ પછી ગુસ્તાસપના નખીરા બાહુમને એને પોતાના બાપ અબ્બદિયારના વૈરમાં લોખંડના પીજરામાં કેદ કર્યો હતો. એના વત્ત માં નજદીક ૧૦ પાદશાહો લાંબી મુદતવેર રાજ કરી ગયા હતા. જાલની ઉમર ૧૦૦૦) વર્ષની ગણવામાં આવીછે.

† “રૂસ્તમ,” જાલ અથવા જાલેજરનો છોકરો થાય. ફની માનુ નામ રોદાએ હતું. ફણે તણુ આરત હતી. ફક તેહમીના સમનગાનના પાદશાહની છોકરી ને ખીજ બાનુરામ ગુદર્જની છોકરી ને ત્રીજ પાદશાહ કેકાબુરાની બહેન કએ કોબાદજી. ફના તણુ છોકરા નામે સોહરાબ, શરામજ, જાંહાગીર હતા, અને ફક ખેટી નામે બાનુગોસરપ હતી. ફના બખ્તરને બખ્તરેબ્યાન કરી કેહેતા હતા. એના હાથપર જબરદસ્ત પેહલવાનો ને દેવો, જેવાકે—સપેદ, અકવાન અજંગ તથા ખીજ દેવો, અને સોહરાબ, આશકેબુશ, ખાકાનેચીન, રૂઠનાતન અબ્બદિયાર ઇત્યાદી માર્શી ગ્યાહતા. ફના ઘોડાનું નામ રખસ કરી હતું, જેનો જન્મ ને મરણ રૂસ્તમની બરાબર હતો એમ કેહેવાયછે. રૂસ્તમની ઉમર ૪૦૦) વર્ષની થઈ હતી, પણ શાહનામામાં એથી ખીજ આદા હોય એમ ભાંસેછે. ક પોતાના સાવકા બાઈ સોગાદનાં કાવતરાંથી ઉડા ખોંદે પડી મરણ પામ્યો હતો.

તથા પોતાના પાદશાહની તમામ ખિદમતની તદખીર શિખવી, જે દરએક જ છાન્ની નજરમાં પચંદ આવી. એક દાહાડે વઝીરે પાદશાહની હજુરમાં તેની (છાકરાની) બુધ્ધિ તથા ચાલચલણ વિષે થોડુએક કહ્યું કે દાનાવોની તાલીમે એ નામાં અમર કરીછે, ને તેની કદીમ જાહેલી તેનાં અવાજમાંથી દુર થાઈ છે. પાદશાહ તેના આમ બોલવાથી હસીયો ને બોલ્યો કે:—વરના બરમાં ને જો મોટા માણસે પાલ્યો હોય, તોપણ તે આખર વરૂજ થાયછે. તે પર બે શાલ ગુજસ્તા બાદ તેના મોહોલાના લુચ્ચાઆ તેની સાથ મલી જાઈ છુપી મસલત કીધી, જેથી તક જોઈ તેણે (છાકરાએ) વઝીરને તથા તેના બેઉ છાકરાઓને મારી નાખ્યા. અને ઘણીએક દોલત લેઈ નોકો ને ચો રોની સાથ ખોંહમાં બાપની જગ્યાપર જાઈ ખેડો ને ગુન્હેગાર કર્યો. પાદશાહને તે વાતની ખબર કીધી જેથી તેને આશ્ચર્યાના આંગણા દાંતમાં ધરી બોલ્યો—કેવીરીતે કોઈ અરાખ લોખંડની મારી તલવાર બનાવી શકે? આ સુશી * એ ઘણુજ મુશ્કેલછે કે એક કંગાલને બોલો બનાવવો. વરસાદ પોતાની ખારીઅતમાં કાંઈખી ઉલતો નથી, તે છતાં ખારી જમીનમાં ધાસ બાસ ને બાગમાં “લાલે” † ઉગેછે. ખારી જગ્યામાં સોનચુલ ‡ ઉગવું નથી તો તેમાં કામનુ ખી નો વાવ. બદોપર બલાઈ કરવી તે ગોયા બલાઓપર ખુરાઈ કરવા બરોબરછે.

—૦— હેકાયત ય મી.

મેં એક હોદ્દારના છાકરાને અગલુમસના § દરવાજાપર દોકો, કેને અક્રલ—દાહાપણ—ગાન—અને તીક્ષણ બુધ્ધિ અતીઅંત રાખતો હતો. એવીજ બુજરગીની નિશાણી અચગીમાં તેના કપાલપર દીઝતી હતી.

દાહાપણથી બુલંદીનો સેતારો તેના સરપર ચલકતો હતો.

ટુકમા તે પાદશાહની હજુરમાં પચંદ આપ્યો, કારણકે તે ખુબસુરત ચહેરો ને તીક્ષણ બુધ્ધિ રાખતો હતો. દાનાવોફ કેહેલું છેકે તવંગરી માલથી નહીં પણ દિલથી છે, ને બુજરગી વર્ષથી નહોં પણ અક્રલથીછે. તેના માથીઓએ તેના મરત બાની અદખાઈ કરી તેપર અદદિઆનતનું તોહમત મેલી તેણે મારી નાખ

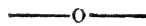
* “સુશી,” પરજગાર, દાનાવ.

† “લાલે,” ગુલલા (Tulips.)

‡ “સોનચુલ” કમલનું ફૂલ (Spikenard.)

§ “અગલુમસ,” ધરાન શહેરના એક પાદશાહનું નામછે.

વાની વ્યર્થ કોરીસ કીવી. જો આદા મેહરમાન હોયતો દુશમન શું કરી શકે? પાદશાહે પુછ્યું કે તારા હકમાં એમોની દુશમનીનો શખ્ખ શેહિ? તે બોલ્યો કે તું આદાવદે શાહુમના આશરા હેઠલ સધલાઓને રાજી કર્યાછે, મગર જેવો અદેખાછે તેઓ રાજી થતા નથી, પણ મારી ચઢતીની પડતી જોવાને રાજી છે. તું પાદશાહની દોલત ને આપ્પાદી શદાકાલ કાયમ રહે. હું કોઈની શખ્ખના મગજને દુઃખ દેતો નથી, પણ અદેખાઓને શું કરું કે તેઓ ખુદ દિલથી રંજીદાછે. મર ઓ અદેખા કે જેથી તું છુટશે, કારણકે આ રંજી છે, કે તેની મેહનતથી તું માત વગર છુટી શકશે નહીં. બદખ્ખતો મોટા માણસની દોલત અને ઇજત જાતી જોવાને રાજી હોયછે. કાનસોમા ડીની આખ આજતાબને જોઈ નહીં શકે તેમાં આજતાબનો શા વાંક? ખોરસ દ મિહા થાય તે કરતાં મેહનતરછે કે એવી હજાર આંખો આંધલી થાય.

હેકાયત ૬ ડી.

મરાનના પાદશાહે માંહેલા એક પાદશાહની વાત કેહછે, કે તેણે રૈયતની માલમત્તા ઉપર જુલમાતનો હાથ લાંબો કર્યો હતો, અને બેદાદી ને જોર જખરી શરૂ કરી હતી. તેના જુલમાત ભરેલા દગાજતકાથી તેની પ્રજા બાંહાનમાં (આજપાસ) ભટકી, અને પરદેશવાસનો રસતો ધર્યો. રૈયતના કોતા થવાથી દેશની આવક કમી થઈ, ખજાનો ખાલી થયો, અને દુશમનો દરએક ભાગથી જોરખંધ ચઢી આવ્યા. જે કોઈ મુસ્લિમતને વખતે મદદ આહે તેણે કહ્યુંકે આપ્પાદીને વખત ભલમનસાઈ કરે. કાનમાં ખાલીવાલા ખિદમતગારને જો તું મેહરમાનીથી નહોં પાલશેતો તે જાતો રેહશે—મોટ ભલમનસાઈ કર કે મેગાનો ખાલીવાલા ખિદમતગાર જેવો થાશે.

ફક દાહાડે તેની મિજલસમાં શાહનામામાંથી જોહાકનુ** પદભટ થવું આ ને પ્રેરદુનનું રાજ્યપર આવવું તેની વાત વાંચતા હતા.

* “જોહાક,” “ને અરખી ભાપામાં ઘણો હશનાર કરી કેહછે, શખ્ખ કે એનો ઉપલો હોટ પ્રોલો હતો. એણે ખીવરઅરખ તથા અઝદાહાંક કરી કેહેતા હતા.” તેના ખાપનુ નામ મરદાસ કરી હતું, જે ઘણો પરજગાર તથા પાદશાહ હતો. જોહાકે પોતાના આપને એક અખલીસના પ્રેખ

વઝીરે પાદશાહને પુછ્યું કે પ્રેરેદુન દોલત, રાજ્ય, ને લશ્કર રાખતો નહીં હતો ત્યારે કેવી રીતે તેના ઉપર રાજ્ય મનામ્મત થયું? જવાબ આપ્યો કે જે મિસાલે તુ'એ સાંભલ્યુંછે તેમ, લોકો તેની સાથે એકઠાં થઈ તેને ચારી આપી, જેથી પાદશાહી મેલવી. વઝીરે બોલ્યો કે ખલકના જમા થવાથી પાદશાહી મલેછે તો તુ' પાદશાહી કરવાની આહુસ નહીં રાખતો હોય ત્યાં લગ ન શામરે રૈયતને પરીસાન કરેછે? લશ્કરને જનથી પાલવું ભલુંછે, કેમકે પાદશાહ પોતાની સત્તા લશ્કરથી મેલવેછે. રાજ્યએ પુછ્યું કે રૈયત ને લશ્કરને જમા કરવાનો રસ્તો શુંછે? જવાબ આપ્યો કે રાજ્યને અદલ થવું જોઈય કે જેથી લોકો તેને આવી મલે, અને દયાલુ થાયતો લોકો તેના છાયામાં આવી નમિ'ત્તથી રહે, પણ તે બેમાંનું તારી પાસ એકબી નથી. જેમ વર ગોવાળિયાનું કામ નહીં કરી શકે, તેમ સતમગાર રાજ્ય મુલક

થી બાગના કુવામાં રાતની વેળા નાખી, તેને બેજન કીધો, પછી પોતે તેના તખ્તપર બેઠો. ફને જમશેદ પાદશાહપર પ્રતેહ મેલવી, તેણે જીવતો મારી નાખાવી; પોતાના હાથમાં ધરાનનું રાજ સીધું. એણે ૧૦૦૦ મા ૧) દાહાડો કમ રાજ્ય કર્યુંછે. એના રાજ્યને લણ ભાગ જેટલા વર્ષ વિત્યા બાદ એના ખાંપર બે સાંપ ઉગ્યા હતા, જેથી તે ધણો દુઃખી ને બેજન હતો. અથવા કેટલા એકના કેહેવા પ્રમાણે એણે ખરપસાનો મરજ હતો, જેપર દરરોજ બે માણસના બેજન મસલવામાં આવતાં હતા, તેને લીધે હજારો માએના પુતો મરણ પામ્યા હતા. એ એટલોતો જીલમગાર હતો કે ફુલે ધરાની ખલકત તેથી પુરતી રંગુદા હતી. એને, આખરે પ્રેરેદુને જંગમાં બાંધી દમાવંદના પાહાડપર ઉધો લટકાવ્યો હતો. એનામાં દશ ભુડી ખોરો હતી જેવીકે—૧ લી. “કરાહરત, ચેહરે,” દરામના દેખાવનો—૨ જી. “કસરે કામત,” ઠીંગણું કદ, ૩ જી. “નખવત,” તીખો મીજાજ—૪ થી. “કહલતે હીયા” બેશ રમ—૫ મી. “કસરતે અકલ,” ખુલ્યાપણું—૬ ઠી. “ખીસિયાર જોલમ,” ધણો જીલમી. ૭ મી. “બદ જબાન,” જીકું બોલનાર—૮ મી. “સતામે મહ હમાત,” કામમાં ઉતાવળાપણું. ૯ મી. “જોબસ,” કિનાખાર—અને ૧૦ મી. “અબલ હી,” દુરાચરણી. જોહાક વિષે હકીકત એવી રાશનછે કે તે હજી હયાતછે અને તે રસ્તાખેજ (The day of resurrection and judgement) ને વખત સુધા પોહારની પાદશાહી કરશે, અને ત્યાર પછી સામ પેહલવાન શજીવન થઈ તેણે મારશે.

ચલાવી નહોં શકે. પાદશાહ જીલમાતની રીત ચલાવેતો તે પોતાના મુલકની દીવાલ પોતેજ ખણે.

પાદશાહની તબિયતમાં મમલતદાર વઝીરની શિખામણ પસંદ નહોં આવી. ગુરૂસે થઈ તેણે બંદમાં બાંધી કેદખાને માકલ્યો. તેના ઉપર ધણે વખત નહોં યુજરયો એટલામાં પાદશાહના કાકાના છોકરાએ લડાઈ કરવા ઉઠ્યા ને સાંમે થવાને લશ્કર એકઠું કરી બાપીકો મુલક આહાલ્યો. લોકાનું જે ટાણું તેના જીલમી હાથથી રંજીદા ને હોરાન થયલું હતું, તે, તેઓને આવી મલ્યું, ને (તેઓને) મદદ કરી: જેથી તેના (જીલમગાર પાદશાહના) હાથમાંથી મુલક ગ્યો અને તેઓને હાથ આવ્યો.—અગર પાદશાહ પોતાની રૈયતપર જોર જખરી કરેતો તેના દોસ્તદારે સખ્તીની વેળા જોરમંદ થાયછે. રૈયત સાથ સલાહ કર કે દુશ્મનની લડાઈથી તું નર્મિત રહેશે, કારણ કે જો પાદશાહ અદલ હોય તો તેની રૈયત લશ્કર થઈ રહે.

—o—

હેકાયત ૭ મી.

એક પાદશાહ એક ધરાની યુલામ સાથ વાહાણમાં (અથવા મછવામાં) ખેડેલો હતો. તે છોકરાએ આગલ કદી દરીએ જોયો ન હતો, અને વાહાણની અડચણ દીકી ન હતી, જેથી રરવા અને અપસોમ કરવા લાગો ને તમામ દિલથી કાંપતો હતો. તેણે ધણુખી સમજવતા છતાં કાંઈખી કસર પકડતો નહોં હતો, જેથી પાદશાહની રમત ગમતમાં હરકત થઈ, કારણ કે પાદશાહની નાજીક તખેમાં આવી રીતનું માફક આવતું નથી. આખર તેઓ કાંઈ ઇલાજ રાખી નહોં શક્યા યાને આજેજ થયા. તે વાહાણમાં એક હકીમ * ખેડેલો હતો તેને પાદશાહને કહ્યું કે જો તું શરમાવેતો હું એણે ચુતકીદો કરું? (રાજાએ) કહ્યું કે (જો તેમ કરેતો) તારી માઠી મેહરખાની અને ઉપકાર થાશે. હકીમે શરમાવ્યું કે યુલામને દરીઆમાં નાખા—જયારે તેણે કેટલાએક ગોતાં ખાંધા ત્યારે તેના માથાના બાલ પકડી તેણે વાહાણની પાસ લીધા. યુલામે બંને હાથ વડે વાહાણનું સુકાન નહયું. જયારે વાહાણમાં આવ્યો ત્યારે એક ખુનામાં બેસી કસર પકડી ખામુશ થયો. પાદશાહને અજાણે લાગવાથી બોલ્યો કે એમાં હીકમત શું

* હકીમ—દાનાવ, શાહેબે શાજલ.

હતી? તેને જવાબ આપ્યો કે એ પહેલાં દુબી જવાની તથા વાહાણની સલામતીની કિંમત જાણતો નહીં હતો. એજ પ્રમાણે જે કોઈએ વિપત્તિ જોઈ હોય, તોજ તે સુખની કદર જાણે.

અય ધરાયલા તારીપાસે જવની રોટલી કુચ નથી, જે માશુક કે તારી આગલ કરીએ તે મને પ્યારીએ. બેહસ્તની પરીઆ અરાફ * ને દોજખ જાણેએ—ત્યારે દોજખીઆને પુછો કે અરાફ શું બેહસ્ત નથી?

એક પોતાની બગલમાં માશુકને ધરે, જે ખીજો દરવાજા પાસ તેણીને આવવાની નજર કરે, એ બંનેમાં શરકે.

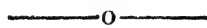
૦ હેકાયત ૮ મી.

પાદશાહજાદા હુરમજ † ને પુછ્યું કે બાપના વહીરોથી શું ખતા જોઈએ કે બધાઆને કેદ કરવાને પ્રમાણ્યું? બાદશાહે કે મેં કંઈ ગુન્હા જોયો નથી—પણ જોતાં માલમ પડે છે કે તેઆ પોતાના દિલમાં મારી બહુ ધારતી રાખે છે, જે મારી કબુલાતપર પુરતો બરોસો રાખતા નથી, જેથી મ

* “અરાફ,” બેહસ્ત મને દોજખ વચે એક જગ્યાએ, જેમાં અમા ન ગુન્હેગારોને રાખવામાં આવે છે.

† “હુરમજ,” નૌશીરવાન અદલનો બેટો થાય. જે પોતાના બાપના શુ જરી જવા પછી પાદશાહી તખ્તપર બેઠો હતો. પ્રથમ તે રાજમાં આર ધ્યાન આપતો હતો, પણ પાછલથી બેધ્યાન બન્યો જે તેમ થતાં તમામ વહીરો ઉમરાવથી ડરે તે આ બલવા કરે તેથી બધાને કેદ કર્યા હતા, તેવું જોઈ હુશમનો ચઢી આવ્યા—તેમાં ખશુશ રમના પાદશાહે પોતાના દેશ કે જે નૌશીરવાને જીતી લીધો હતા તે પાછા લીધા. વલી પુરકીઆની સામે લડવાને ખાતર બેહુરામ સુખીનને લશકરની સરદારી આપી હતી. તેણે હુશમનપર શતેહ મેલવી હુરમજને ખુશહાલ કર્યો. એ જ સરદારને એકવાર પાદશાહથી અપમાન મલવાને લીધે તેની સામે થયો જેથી છેલ્લે તે હુરમજના દીકરા ખોસરૂ પરવીઝના હાથપર જંગના મેદાનમાં હાર ખાઈ નાસી ગયો હતો. “હુરમજને તેના બંધવી પંદવીયહુ એ ગલામાં કમંદનો શંશો ગાલી બંજન કર્યો હતો.” ૧૨ વર્ષ તુલગ હુરમજે રાજ કર્યું હતું, ત્યાર પછી ખોસરૂ પરવીઝ ધરાનની ગાદીપર બેઠો હતો.

ને ભય લાગેછે કે કદાચ દુઃખની ધાસ્તીથી તેઓ મારા રાજ્યનો નાશ કરવાને ઇરાદો કરે, તેટલા મોટે મેં દાનાવોની નશિયત પ્રમાણે કામ કર્યું છે. જેઓ આમ કેહેછે કે:—જે કોઈ તુંને ખીહવાડે તેથી તું ખીહી, જોકે તું એવા એકશો સાથે લડી શકતોહોય. તેં નથી જોયું કે બિલાડી જ્યારે આ ઝેજ થાયછે, ત્યારે પંજથી ચિત્તાની આંખ બાહર કાઢાડેછે. સાંપ ગોવા ઝિયાના પગને દંખેછે, જેની ધાસ્તીથી તેના માથાને પથરશે પડેછે.

હેકાયત ૯ મી.

આરબસ્તાનના પાદશાહોમાંથી એકજણ બુધાપામાં આબરી હતો, ને તેને શાજો થવાની કાંઈખી આશા હતી નહીં, તેવામાં એકાએક એક સ્વાર તેના દરવાજા પાસે એક ખુશ ખખર લેઈ આવ્યો કે તું ખાદાવંદ શાહુખના મુખારક પ્રતાપથી જ્લાનો કિલ્લો મેં હાથ કર્યોછે, દુશમનોને કેદી કર્યાછે અને તે તરફનું તમામ લશ્કર તથા રૈયત તારે તાયબે થઈ છે. જ્યારે તેણે આ સંખુનો સંભલ્યા ત્યારે પુર દરદમંદ દિલથી એક હાથ બાહર લાવી બોલ્યો કે, આ ભલી ખખર મને કામની નથી, પણ મારા દુશમનનોને લાયકછે—યાને કે જેઓ મારી પછી ગાદીએ બેશે તેઓ. અપ્રસોસેછે કે આ ઉમેદમાં મારી જીંદગી તમામ થઈ યાને જે કાંઈ મારું જીગર ધરેછે તે હું ખર લાઉ. મારી છૂટી ઉમેદ પુરી થઈ પણ તેનો ઉપોગ શું થયો? તેટલા મોટે આશા નથી કે મારી ગયલી હયાતી પાછી આવે. કઝાના હાથે કુચ્ચુ નગાર થોકાયું, અપ્રસોસ કે મારી ખંજે આંખેએ આ માથાથી રૂખસ્ત લીધીચ; હાથ—પોંહેચો—હથેલી—અને બાજુ બધા એકખીજને છેલ્લો અવકાર દેયછે. માત જે મારો દુશમનછે તેણે મને જીતી લીધીછે તેટલા મોટે મારા દોસ્તો મારી આગલ આવ્યા. મારા દાહાડા અગ્ગાનગણમાં ગ્યા ને મેં મારી શરજ અદા નહીં કરી, મોટે તમે અદા કરવાને ડાહ્યા થાજો.

હેકાયત ૧૦ મી.

હું કેટલું સુંધી દમારાકશની* મોટી મસજીદમાં ઈયાહી† પેગંબર (જેપર દુવા હોજો) ની કબરના મથાલાંપર બંદગી કરતો હતો. અરબસ્તાનનો એક પાદશાહ કે જે પોતાની બેદાદીને મોટું જાણીતો અને જુલમાતમાં મશહુર હતો. તે, બતાવ એવો બન્યો કે હજ કરવા આવ્યો, અને નેમાજ કરી હાજત ચાહી.—ગરીબ ને તબંગર આ દુન્યાના સાક રહે, જેવો ઘણા મોટાં છે તેઓને વધારે હાજત છે. તે વખતે તેણે મને કહ્યું કે મનનું ઉંચાપણું ઇકરીશની સાથે હોય છે, અને તેઓનો પેહેવાર ચોખ્ખો છે, મોટી તારી એવાદતને મારી સાથે આમેજ કર, કારણ કે હું એક સખત દુશ્મનની બચમાં છઉં. મેં તેણે કહ્યું કે જ્યાં રૈયતપર રેહમ કર, કે જેથી જોરાવર દુશ્મનથી જેહમત નહીં જાય, ગરીબના અસકત હાથને જોરમંદ હાથ વધા પંજથી ભાગવો ગુન્હા છે. જે કોઈ નાગારપર રેહમ નથી કરતો તે ખીહીયે છે, કારણ કે જ્યારે તેનો પગ લપસે ત્યાં રે કોઈ તેણે હાથ નહીં ધરશે, યાને યારી નહીં કરશે. જેણે કે બીનું ખી વાવી નેકાની આશા રાખી, તેણે પોતાની બેવકુશી કલપણ કરી ખ્યાલને ફોકટમાં બાંધ્યો. ‡

તારા કાનમાંથી રૂનું (પુમડું) કાઢાડ, જે રૈયતને દાદ આપ, જો તું દાદ નહીં આપશે તો દાદ આપવાનો ફક દાહાડો છે. § આદમના બરમાં §

* “દમારાકશ,” સુવેથી કદીમ અને વખાણાયલા શહેરનું નામ છે. Domaseus: 'The oldest & famous city in the world.

† “ઈયાહી,” યાહુદિ લોકોના એક પેગંબરનું નામ છે, જે ખીજા પેગંબરો કરતાં ચડતે દરજ્જેનો હતો.

‡ એટલેજે હરકોઈએ ખરાબ કામ કર્યું હોય ને તેનો પ્રાયદા માહવાની આશા રાખે તે ગોયા હવામાં કિલ્લો બાંધી તેમાં રહેવાની ધારણા રાખવા સરખું છે અથવાતો આસમાનને હાથ લગાડવાની યતના કરી નાશીવાસ થવા જેવું છે.

§ યાને રૂઝે આખર અથવા કેયામતનો દાહાડો—કે જે વેળા તમામ સુવેલા સરજીવન થાશે અને સુવે બાબતનો ઇનસાફ તે દાહાડે થાશે. ત્યાં રે આ વખતના જુલમની દાદ તે વખતે મલશે અને દુઃખને બદલે સુખ મલશે.

§ “આદમના બરમાં,” તે માણસ જાતને જાણવા, અવલથી માં

એક ખીજના સાંધાએ, કે જે એકજ ગોહરમાંથી પેદા થાય છે. અગર જ માનાથી એક સાંધો દુઃખાએ તો ખીજ સાંધાએને કરાર નહીં મલે. જો તું ખીજ માણસના દુઃખથી ગમગીન નહીં થાયતો તું જો આદમીનું નામ આપતું નહીં જોઈય—અથવા તું જો માણસ કેહેવો નહીં જોઈય.

—o—

હેકાયત ૧૧ મી.

કેક દુરવેશ કે જેની દુવા ખોદા પાસ કબુલ થાતી હતી તે બગદાદમાં * આવ્યો, તેની ખમ્મર હોજજ બેન યુશુફ † ને કરી, જેથી તેને ખાલાવ્યો અને કહ્યું કે મારે ખાતર એક ભલી દુવા ચાહ? (તે પ્રકાર) ખાલ્વો કે ખોદા એનો જન લેઈ લે. હોજજ ખાલ્વો કે ખોદાને ખાતર એ શું દુ વાછે? પ્રકારે જવાબ આપ્યો કે એ દુવા તારે તેમજ બધા મુસલમાનો ને મારે ભલી છે. નાતવાનને મારનારા, આ જોરાવર હાથના, તારા આ જુલ મનુ ખાતર કાંઈ સુધી ચાલશે?

તું ને તારું રાજ્ય શું કામ આવનાર છે? તું માણસને દુઃખી કરે તેના કરતાં તું સુખેલા ભલો છે.

ણસ જાતની ઉત્પત્તી એક જોડામાંથી થઈ જેથી આપણે મહકોબ એક ખીજના ખેસી હોઈએ તેમ છે, તેમજ એક માણસના સાંધા પણ એકજ કતરો આખમાંથી વસ્તુદદાર થયા છે. જો આપણા સાંધાએમાંથી એક દુઃખેતો ખીજ તેને લીધે કરાર પકડી શકતા નથી ને તેઓ ગોયા એક ખીજના દુઃખ સુખમાં ભાગ લેતા હોય તેમ લાગે છે, તેમ માણસોને પણ શબ્દર છે કે એક ખીજના સુખ દુઃખમાં ભાગ લેવો, અગર એમ ન હોઈ કરેતો ખરી રીતે ખાલતાં અવલની મગાઈ, અથવાતો ધનસાનીયતપણું શુભ કરવા સરખું છે, અથવાતો તેવા નીરદય માણસને માણસ પણ કેહેવું યોગ નથી.

* “બગદાદ,” એક નામીયા શહેરનું નામ છે. Bagdad: Former residence of the calipho.

† “હોજજ બેન યુશુફ,” ધરાન શહેરના એક પાદશાહનું નામ છે. એ ધણો જુલમગાર હતો, તેને મુસલમાનોના મહાઅદાને બેહદ મારી નાખ્યા હતા, એટલુંજ નહોતું પણ તેઓને દિવાલમાં ચીની લીધા હતા.

હેકાયત ૧૨ મી.

એક જુલમગાર પાદશાહે એક પરજગારને પુછ્યું કે મારે મટિ કાં હ ભલી એવાદતછે? તેણે જવાબ આપ્યો કે તુંને અરધો દાહાડો યાને બપોરે સુવું ભલુંછે કે એટલા વખતમાં તું ખલકને આઝાર નહો દેય, એક સતમગરને મેં નીમરૂઝ* સુતેલો જોઈ બાદ્યો કે એ જાલમીછે, ૬ પર ઉગ ચઢેલી ભલીછે, યાને તે શુતોછે તે બિહતર છે, જાગ્યા કરતાં તે તું સુવું ભલુંછે, અને ફવી તેની કંગાલ જીંદગી કરતાં તેને માહત લાયકછે.

—૦—

હેકાયત ૧૩ મી.

શોખશાદી કેહેછે કે મેં સાંભલ્યુંછે કે એક પાદશાહે રાતને દિવસ માં પ્રક મોજ શાખમાં યુજરી હતી અને મરતીની બાહારમાં આમ બાદ્યો કે:— મને જાંહાંનમાં આપલ જેવી ખીજ કોઈ વધારે ખુશ હતી નહોં, કારણકે નેક અથવા બદનો મને કશો અદેશો નથી, તેમજ કોઈનો ગમ પણ નથી, એક ભુખ્યો પ્રકીર સરતાપા † લગીન નાંગો તેની હવેલીની નીચે થંડમાં શુતેલો હતો તે બાદ્યો કે—ઓ પાદશાહ દુન્યામાં તારા જેવો સકિતમાન ખીજો કોઈ નથી. તે હું કયુલ કરશું કે તુંને તારો પોતાનો ગમ નથી, તો શું તુંને હમારો ગમ પણ નથી? પાદશાહે તેનું બાલવું ખુશ લાગ્યું જેથી હજાર દીનાર ‡ ની એક થેલી બારીએથી બાહર કાઢાડી બાદ્યો કે અય દુરવેશ તારી દામનડુ ધર. પ્રકીર બાદ્યો કે જામો નથી તે દામન કાં હોથી લાઉ? રાજાને તેની નખલી હાલતપર જીઆદ દયા આવી જેથી તે માં એક પોશાક ઉમેરી તેણી શારે માકલ્યો.

પ્રકીર તે પૈસાને થોડા વખતમાં ખરચી ખાઇ પાછો આવ્યો—જેમ આશક દિલમાં તથા પાણી ચારણીમાં થરી સકતા નથી—તેમ માલ પર

* “નીમરૂઝ,” નીમ, અરધો, અને રૂઝ, દાહાડો—એટલેજે અરધો દાહાડો—બપોર. નીમરૂઝ, સીસ્તાનના શેહરના એક ભાગનું નામછે.

† “સરતાપા,” માથાથી તે પગ લગીન. From top to toe.

‡ “દીનાર,” એક ધરાંની સુબાના ચલની સિકાનું નામછે, જેની કિમ્મત આશરે ૩૪ાંની થાયછે.

§ “દામન,” પોશાકનો છેડો—કોર.

જગારના હાથમાં રેહી શકતો નથી. જે વેળા પાદશાહને તેની દરકાર ન હી હતી, તેવારે તેનો અહેવાલ કહેવો. તેથી પાદશાહ ગુસ્સે થઇ તેનાથી પોતાનું મોહિત કરવું—આ બાબતથી દાહાપણ તથા અનુભવવાલા શખ્સો પાંખી ગયા કે આપણને પાદશાહોના ગુસ્સા અને ઝાંઝળી સામે સાવધ રહેવું જોઇય, કાણકે વારંવાર તેઓના વિચાર અગતના રાજદુવારી મામલામાં ગુતાયલા હોયછે; જેથી તેઓને નકામી રીતે હલકા લોકોને ખાતર હરકત કરવી નહોં જોઇય—જે કોઇ કુરમદના વખતની નેગાહ નહોં રાખે તે પાદશાહની માયા નહોં મેલવે. જ્યાં સુધી તું વાત કરવાને લાયક વખત જોય નહોં ત્યાં સુધી કાંઈખી આર અતાર ખોલી તારે મરતખો કમ કરતો નો. પાદશાહે કહ્યું કે આ ખેવકુપ ઉદાઉ બીખારીને હયાથી હાં કી કાહાડો. કે જેણે આટલી બધી દોલત આટલા વખતમાં ગુમાવી નાખી કે “ખીતે અલમાલ”* માંથી શ્રીશરે મટિ દુકલુકમોછે, નહોં કે સેતાંનેના ભાઈઓને + મટિ ખોરાકછે—જે ખેવકુપ દિવશે કપુરી રંગની બતી (યાને મીનબતી) બાલેછે તેના રાતના દીવામાં તેલ નહોં હશે એવું તું જલદીથી જોશે. વઝીરોમાંથી એક બલી મમ્મલતનો વઝીર બોલેના કે, અય પાદશાહ હું એમાં મમ્મલત અથવા શાયદો જોડાઈું કે આવા લોકોના પાલણ પોષણને મટિ ચાકશ લવાજમ હેલાયદો કરવો જોઇય, કે જેથી તેઓ ઉદાઉ નહોં રહે, પણ જે કાંઈ તું એ પ્રમાણે તેતો એ લોકોને મદનતર બાતલ કરવા સરખુછે, કે જે પાદશાહની ખરી ઉદારતાની વિશયછે—કે એકને મે હરબાનીથી આશાવાન કરવો, જે તેનેજ પાછા નાઉમેદીથી નિરાશ કરવો ના વેળબછે—તું પોતાની હજુર બખ્શીશનો દરવાજો ખોલી શકતો નથી—અને જ્યારે ખોલેછે ત્યારે પાછા જોરથી બંધ કરેછે. આરાં પાણીના કીનારા આગલ કોઈખી શખ્સ તરખિયાં હાજીઓને જમાવ થયલા જોશે નહોં, પણ જ્યાં મીકાં પાણીનો ચશમો હશે ત્યાં માણસનુ, પક્ષીનુ, નેં કીડીનુ ટાલું તું જોશે.

* “ખીતે અલમાલ,” The temple of charity, ધર્મનો ખજાનો યાને ધણલામીઓએ ધર્મ કરવાને મટિ જમા કરેલો પૈસો, કે જે માંથી શ્રીશરે તથા મુસલિસોને આશરો આપવાનો આવેછે.

+ યાને કે જેઓ સેતાનની ખમ્મલતના કામો કરેછે, તેવા લોકોને સેતાનના ભાઈઓ કેહેવામાં આવેછે. દુકમાં જેઓ ખરાબ, ઉદાઉ, લુચ્ચા, બદીખાર, ખેશરમી ઇત્યાદી હોય તેઓને જાણવા.

હેકાયત ૧૪ મી.

આગલ પાદશાહોમાંથી એક પાદશાહે પોતાના દેશની રૈયતોપર (સંભાલ કરવામાં) સુસ્તી કીધી તથા લશ્કરને સખ્તીમાં રાખ્યું. બેશક જે વેળા કત્તા કુશમને મોહોડું બતાવ્યું, તે વેળા સર્વે જણા પ્રરી બેઠા, યાને પાદશાહને મદદ નહીં કરી—જો સીપાહીઓને તેઓનો દરમાઓ આપવા માં બખીલી યાને અપ્રસોસ કરેતો તેઓ (અગતની વખતે) પોતાની ત લવારપર હાથ નાખવાને નારાજ થાય. જો તેઓનો હાથ જમાનાથી યા ને રોજ આપનારથી ખતલી હોયતો લડાઈની સંપ્રમાં (તેઓ) મરદાનગી શું કરી શકે? જે લોકો કે નીમખ હરામ થયા હતા, તેઓમાંના એકની સાથે મને દોરતી હતી, તેને મેં થપકો દબ કહ્યું કે એ ધણુ હલકુ—નીમ ખહરાંમી ભરેલું—નીચુ અને હક નહીં પિછાણવા સરખુછે કે સેજ હાલત માં ફેર પડવાથી પોતાના કદીમ ધણીની ધણા વર્ષની નેયામતને બુલી જા ધ તેને તરક કીધો. તેને (દોરતે) કહ્યું કે અગર હું તુને (તેમ કરવાનું કારણ) જણાઉંતો તું મને (આ થપકામાંથી) માફ કરશે કેમકે મારો ધોડો બાજરી વગર રહેતો હતો, ને મારા જીનની જલર ગીરવી હતી. કુદ રાજ પોતાના લશ્કરને પગાર આપવામાં બખીલી કરેતો તેની સાક રી તેઓ જીવથી દલેરી કરી—કરે નહીં. (Arabic) “એક જોરાવર માણસનુ પેટ ભરાયલું હોયતો તે જોરથી લડી શકેછે, પણ જો ભુખ્યો હે યતો નાશી જાયછે.”

દિલાવર સીપાહને હાલત આપ કે તે પોતાનું સર આપશે, અગર જર આપશે નહીંતો તે પોતાનું સર આલમમાં ફેરવશે, યાને દુન્યામાં પો તાનું તે યુજગત સોધી લેશે.

—0—

હેકાયત ૧૫ મી.

એક વજીરને તેના ઓધાપરથી કાહાડી મેલ્યો, તે દુરવેશના ટોલામાં જાઇ મલ્યો અને તેનાપર તેઓની ભલી શાખતની અશર થઈ, કે જેથી તેના જીગરને નચિંત્તાઈ મલી હતી. પાદશાહે ખીજવાર તેણા બપર પોતા ના દિલને ખુશ કર્યું, અને તેને આહ્યો. અને તેને તેના ઓધાપર આવ વાને પ્રમાવ્યું, તે તેને નાકચુલ કીધું, અને કહ્યું કે આકરીમાં રહેયા

કરતાં જગર આકરીએ રેહવું દાનાવો આગલ નેકછે—જેવો આસાએશના
પુનામાં બેસેછે, તેઓ કુતરાના દાંત અને માણસના મોહોડાંને બંધ
કરેછે. તેઓ તેઓની કલમને બાગેછે, કાગળને શરેછે, અને તેઓ
બદ્યુદ કરનારાઓના હાથ અને જબાંથી છુટેછે. પાદશાહ બોલ્યોકે આ
પુણે રાજ્યોનો કારોબાર સલાવવામાં આપણે પુરતું માન જોખાયછે. (વઝીર)
બોલ્યોકે અમ પાદશાહ માણસના પુરતા ઘણાણની નિશાણ એછેકે તે આ
વાંજ કામોમાં યુતાયલો નહોં રહે. હોમા * પક્ષી ખીજાં બધા પરંદાઓ
પર મરતબો ધરાવેછે, કારણકે તે હાડકા ખાયછે, જે ખીજાં જાતવરોને ઇ
જા દેવું નથી.

—o—

ઉપલી હેકાયતની મિસલ.†

સિહાયુસને ‡ પુછ્યું કે તુંને સિંહની § આવલુસીઆરી સોખત ધરા
વાની શું અગત પડી? તેને કહ્યુંકે હું તેના ચિકારમાનું રેહેલું ખાજી
છું, અને ધાતકી દુશમનને લીધે તેના છાયા તલે જાંદગી ચુગરછું. (લો
કેએ) કહ્યુંકે જ્યારે તું તેના છવના આશરા નીચે આવ્યુંછે, અને તે
ની નેયામતના સોકરાના કબ્જા કર્યાછે, ત્યારે કાંય તું (તેની) આગલ
આવતું નથી કે જેથી તે તુંને પસંદગી ભરેલાઓની મંડલમાં આમેજ
કરે, અને તુંને રાજ્ય અધીકારીઓમાંનો એક ગણે? તેને જવાબ આ
પોકે તેના જનુની અવાશથી મને મારી મજામતોનો ભરેશો નથી.

* જુવો નોટ શરૂ ૬ મે.

† મિસલ, Simile. ખીજા શરસી છપાયલા ચુલસ્તાનમાં એ મિસ
લને હેકાયત તરીકે ગણી પેહેલા આખની હેકાયત મેતાલીસ કરીછે.

‡ “સિહાયુસ,” Lynx, સીઆંહાગોશ; ખીલાડીની જાતનું પણુ લાંબા
(અથુશ કાલા) કાનવાલું અને ટુકી પુછડીનું જાતવર.

§ શરસીમાં “શીર” શબ્દનો ખરો અર્થ વાઘ થાયછે, પણ વાઘ
સિંહ કરતાં ઉતરતોછે, મોટા હયાં અથુશ સિંહ લખ્યોછે, કારણકે જેમ મા
ણસને માથે રાજાછે, તેમ સિંહ કુલે હુવાન માથે રાજાછે, તેનો અને ઉપર
કહેલા પાદશાહનો મુકાબલોછે, કે જેવોના મરતબા સરખાછે.

અગરજો શો વર્ષ સુધી પારસી * આતશને રોશન રાખે, પણ જો એકવાર તેમાં પડેતો તે બલી મરે..

એવુપણુ બનેછે કે રાખનો પ્રધાન કોઠવેળા દોલત પાંચેછે, ને કોઠ વાર પોતાનું માથુ ગોઠ દેયછે.

દાનાપોએ શરમાવેલુંછે કે ઉડેલ તબિયતના પાદશાહોથી ખુબ સંભાલ રાખવી જોઈયછે, કેમકે કોઠવેળા સલામથી રંજીદ થાયછે, ને કોઠ વાર ભુડા વચનથી માનનો પોશાક આપેછે. અને ખીજી કહ્યુંછે કે હજી ખાજીની ઘણી કામેલીયત દરબારીઓમાંછે, અને દાનાપોની (ચાલમાં) તે એમ બરેલુંછે—તું તારી ચાલચલણનો દરજ્જો સંભાલ ને હજી મથ કેરી દરબારીઓને મોટે રેહવા દેય.

—o—

હેકાયત ૧૬ મી.

મારા દોસ્તોમાંથી એક મારી પાસ સજ્જ વજનને મોટે શ્વીદ કરતાં બોલ્યો કે ભુખમરો સોસી શકતો નથી, જેથી વારેઘડીએ મારા દિલમાં આવેછે કે પરદેશ જાત્રા કે જ્યાં હરરીતે હું મારી જીંદગી ગુજારું, કે જેથી કોઈ મારું ભણું યા યુરું કાંઈ જાણે નહીં—ઘણા ભુખ્યા સુતેલાંછે, પણ કોઈ જાણતું નથી કે તેઓ કોણછે. ઘણાએક જન જાયછે, તેઓપર કોઈ જરૂરી કરતું નથી. જરી હું સત્તુઓના ખુમારાથી ડરકુ કે તેઓ મારી પીડવાછલ મથકેરી કરી હસસે અને મારા કુંડુંબને પાલવાની કો તાઈને ખાતર મારી કોશીખર દાગ લગાડી બોલશે કે:—જીવો તે બેશર મવાલાને, કે જે હરગેજ નેક બખ્તીનો ચહેરો જોઈ નહીં શક્યો. તેણે પોતાનું સુખ જોયું, ને બચ્ચાં ને ઓરતને સજ્જીમા નાખ્યાં. મારામાં હિશામનુ થોડું જ્ઞાનછે તે તું જાણેછે, મોટે જો એક ચાકરી તારી મેહર

* પારસીઓને આતશ પુજનાર કરી જાણી ગયર જેવો હલકો અ ને ખરાબ શબ્દ લખ્યોછે, પારસીઓ આતશને પુજનાર નથી પણ યજ્ઞદાં ને માનનારાંછે જેમ શ્રીદોશી લખેછેકે:—

નગુઈ કે આતશ પરસ્તાં બુદંદ,

પરસ્તંદેહ પાક યજ્ઞદાં બુદંદ.

“એમ ના કેહેતા કે એ લોક (પારસીઓ) આતશ પરસ્ત હતા, પણ તેઓ પાક યજ્ઞદાંને માનનારા હતા.”

ખાનીથી મલેતો તે મારા મગજને સાંત કરવાનું સાંધણ થાય, ને મારી ખાકી રહેલી ઉમરમાં હું તારો ઉપકાર માનવાને ભુલશ નહીં. હું ખોલ્યો કે અંધ ખિરાદર પાદશાહીનો અમલ ખેતર રૂંદાયે, એકતરફ નાનની ઉમેદ, ને ખીજી તરફ જનનની ભય, યાને કોઇવેળા પાદશાહ દોલત આપે છે, તો કોઇવાર ગરદન મરાવે છે. ઉમેદને ખાતર ભયમાં પડવું તે દાનાવો ના વિચારમાં ઉલટું છે—કોઇ દુરવેશના ઘરમાં આવી કોટું નથી કે જમીન અને ખાગની મેહેસુલ આપ. તારે જોઇયતો (સારા વખતની) આગુરતા રાખ તથા (હાંલના) ગમથી રાજ થા, નહીંતો કે (દેહશતથી) કલેજાને કાગડાને હવાલે કર. *

તે ખોલ્યો કે તું આ સખુન મારી હાલતને લાયક થાય તેમ નહીં ખોલ્યો, ને મારા સવાલનો જવાબ નહીં આપ્યો. તેં નથી સાંભળ્યું કે જે કોઇ સુસ્વાદ્ય કરે છે તેના હાથ હિશાબ કરતાં ઘુજે છે—સુસ્વાદ્ય જે છે તે ગાદાતાલાની મેહરખાની મેલવવા સરખું છે, જેથી મેં કોઇને રાસતાના રસતાપરથી શુભ થયેલો જોયો નથી. દાનાવોએ કહેલું છે કે આર શખ્સ આર શખ્સથી ડરે છે—ખરાબ કામ કરનાર પાદશાહથી, ચોર ચોકીદારથી, જનાકારી કરનાર ખોહિતાન મેલનારાથી, અને વેશીઆ કોતવાલ (માતેશખ)થી. જેનો હિશાબ પાક છે તેની તપાસ થાય તેમા તેને શું ધાક છે—તારા અમલમાં શલકુલી કરતો ના, કે જ્યારે તું તે સાકરીથી કાઢાડી મેલે ત્યારે તારા દુશ્મનો તું દુઃખ દેવા શક્તિમાન નહીં થાય. અંધ ભાઈ તું પ્રમાણિક રહેડી કોઇથી ડર નો, કેમકે મેલાં કપડાં ઘોભી પથરપર ઝિંકે છે. મેં કહ્યું કે આ કોલાંની વાત તું બરોબર મલતી આવે છે—કે તેને દોડવું, પડવું અને લંગડાવું જોઇ કોઇએ તેને પુછ્યું કે શું આપત આવી છે કે આટલી ધાસ્તી કરે છે ? તેને જવાબ આપ્યો કે તેઓ ઊંટોને ચાકરી માટે વેંડે પકડે છે. તેઓએ કહ્યું કે આ બેવકુફ તું તેઓ સાથે શું સંબંધ છે તેમજ તું તેઓ સાથે શું સરખાપણું ? તેને કહ્યું કે ચુપ રહેયો, કેમકે હસદખોરાઓ ગરજ અથવા અદખાઇથી કોહ્યે કે એ ઊંટ છે, ને હું પકડાઇ જાઉં, તો પછી કોણ મારા છુટકારાને માટે એટલા ગમખાર થઇ મારી હાલતની તજવીજ

* તું તારા હાલપર સંતોષ પકડ, ને ખોદાના સુકરાના કર, કારણકે પાદશાહની ખિદમતમાં દીનો રાત ધારતીમાં રહેવું તે ગોયા પેટમાં કલેજી નહીં રાખ્યા બરોબર છે.

કરશે ? એરાક * શહેરમાંથી પાવજેહર લાવે તેટલાંમાં તેણે સાંજનો કરડોય મરણ પામે. જેકે તારામાં લાયકત તથા અંચલાઈછે, તેપણુ અદેખાઆ છૂપાનમા ભરાયલાછે, અને દુશ્મનો ખુનામો બેલાછે, તેઓ જો તારા બલા રવભાવથી નારાજ થાશે તો તું પાદશાહની ઇતરાજ મેલવશે, અને તે ના ચુરસાનો ભાગ થઈ પડશે, ત્યારે કોણુ તારી તરફથી બાલવાને શક્તિમાન થાશે ? તેટલા મોટે હું મસલત એવી જોઈશું કે તું અંતોષના મુલકને કચ્છલ કર, ને રાજ્યમા મોટાઈ મેલવવાનું છોડી દેય, કારણુ કે દાનાવોએ કહેલું છે કે:—દરીઆમા નજાની ચોજો ઘણીછે, પણ જો મુલામતી જોવી હોય તો કીનારાપરછે. મારો મિલ આ મખુન સાંબલી નારાજ થઈ-ચુરમે થયો, અને કરોધ ભર્યા શબ્દોથી બોલ્યોકે, શું એમાંજ બધી દાનાઈ, અક્લ, શમજ ને રીતીછે ? હકીનાએ કોલ કહ્યોછે તે વાજખીછે કે:—(ખરો) દોરત બંદીખાનાને વંજ કામ આવેછે, કેમકે સુજરાપરતો દુશ્મનોખી દોરત જેવા માલમ પડેછે-તું તેને તારા દોરત તરીકે ના ચાલતો કે જે આ બાદને વંજ પોતાના પ્યારની, બાઈ ચારાની, અને મહુબતની ગરરી કરતો હોય. હું દોરત તેને જાણું છું કે જે ગરીબાઈ અને દુ:ખદામમાં પોતાના મિલને હાથ ધરે. મેં જોયું કે તે પોતાના વિચારમાં મકમછે, અને મારી નશિયતને (ચાકરીના અટકાવ) તરીકે શમજીયોછે, તેટલા મોટે હું ચાલેમ દીવાન યાને મેહુસુલદાર પાસ ગયો, કેમકે હવે બંને વંચે આગલની મિનાચારી હતી. મેં તેને તેની રિયતિની વાત કહી, જેપરથી તેને એક નાધલી આ કરી તેને આપી. થોડા દાહાડા તેપર ચુઝરયાબાદ તેની આબરની લિયાકત તેઓએ જોઈ, તથા તેની તદખીરને પુરતી રીતે પસંદ કાઢી. તેનું કામ ને કરતાં વધુ, યાને તેને સારી જગ્યા મલી અને તેને વધારે મોટા મરખો મલ્યો. તેના નસીબનો સેતારો જુલદ થયો, તે અંટલાવેર કે તે પોતાની આહુશની ઊંચાઈએ પુગો, અને પાદશાહનો માન્યતો થયો.

Arabic—“ An object of general admiration, and the confidant of illustrious personages.”

* “અરાક,” દરનમાં એક પ્રાંતછે, જ્યાં પાવજેહર અથવા મુખીઆઈ દવા બનાવામાં આવેછે. એ દવામાં એવો ગુણુછે કે જો સાંજના કરડેલા જખમ, ચાતો ભાગેલા હાડકાંપર તે ચોપડી હોયતો તે રજા આવેછે. એ દવાને કેટલાએકો નોમ દારના નામથીખી બોલજોછે.

હું તેના આપાદ હાલથી ખુશી થઈ બોલ્યોછે:— તું તારા કામને મટિ બેચેન નો રહેતો, તથા તારાં દિલને દુઃખી નો કરતો, કારણકે “આખે હીવાન” * અથવા આખે હયાતખી કાલી જમીનપરછે. વખતના પ્રવાથી તું ગમગીન બેસ તો ના, શખ્સકે શખર કવડીછે, લેકીન તેનું ફલ મીઠુંછે + મને તે મુદતમાં મારા બધા દોરતદારો સાથ મફકે હજ કરવા જવું પડ્યું. જ્યારે હમો હજ કરી પાછા પ્રયા ત્યારે તે ખે દાહાડાની મંજલપર મને સામે મલવા આવ્યો. તે દુરવેશનાં કપડાં પોઢી હાલતે પરેશાન થયલો દેખાયો. મેં પુછ્યું કે તારો હાલ એવો કેવો ? તેને જવાબ આવ્યો કે તુંએ જેમ કહ્યું હતું તેમ કેટલાંક શખ્સોએ મારી અદેખામ કાઢી, અને મારાપર લુચ્ચાઈનું બોહા તાન મેલ્યું, તે બાબેની પાદશાહે કાંઈખી તલાશ કરાવી નહીં અને મારા કદીમ દોરતો તથા મયાલું સાથીઓ સુચ્ચાઈના સખુનો બોલવાથી ચુપ રેહી, મારી લાંબા વખતની મહોમત ભુલી ગયા.

જે કોઈ પરમેશ્વરની મરજીથી પડી ભાગેછે, તેના સરપરથી સહકોઈ આલી જાયછે. ‡ જો જ્યારે નસીબ તેને ચારી આવેછે તો, (ખીજ લોકો) છાતીપર હાથ ધરી તેની વખાણ કરેછે. ટુકમાં મને આ હજતા તલગ ત રેહવાર રીતે હોરાન કરી બંદીખાને નાખ્યો હતો, પણ જ્યારે હાજીઓ ના સલામત આવવાની ખુશ ખબર મલી ત્યારે મને છોડી મેલ્યો, અ ને મારા વારસાની પુછા છીનવી લીધી. (તે સાંભલી) હું બોલ્યો કે તું

* “આખે હીવાન, યા આખે હયાત,” અમર્ગ જીંદગીનું પાણી. ઇ સલામી લોકોમાં એવી હકીકત મસહૂરછે કે જોસમાત નામની ગયા (જે તદન કાલીછે) પર અમર્ગ જીંદગીનું પાણી આવેલુંછે. જ્યાં એકવાર સિ કંડર નામનો શખ્સ ખેજર નામના એક પેગંબરને લેઈ ગયો હતો. ત્યા રખાદ બેહદ શખોથી સિકંડર આખેહયાતનું પાણી એક કુત્રમે લાવ્યો, જે માંથી પેલા બુધા નખીએ થોડું પાણી પીધું, અને બાકીનું પેલા શખ્સને મોટે રાખ્યું, પણ એટલામાં અકસમાતથી પેલો કુત્રો ભાગી ગયો, અને સિકંડરના પીઢામાં તે પાણી નહીં આવ્યું, જેથી પેલા પીર પેગંબર આજવેર હયાત રહેયોછે, ને તે મરણ પામેલોછે.

+ Patience is bitter but the fruit is sweet.

‡ જે કોઈ આદથી ધીકારાયછે, તો તે ખીજ બધા લોકોથી હારમાર થાયછે.

એ તે વેળા મારી સુખનાપર લક્ષ નહીં આપું, કે પાદશાહોની આકરી દરીઆની સફર માફક નફા ભરેલી તથા ભય ભરેલીછે, કે દોલત મે લવાય, યાતો મોજમાં તનાઇ જવાય—વેપારી દોલતને બે હાથે કીનારા પર લાવેછે, યાતો મોજો તેને કીનારાપર મુવેલો ધસડી લાવેછે. તેના અંદર ખાનેના જખમને વધારે ગાહેલ કરવા તથા તેપર નીમક છાંટવા મેં નાદરસ્ત જોઇ આ (નીચલા) બે બેતથી મેં તે તમામ કર્યું—અને બોલ્યો—તું જાણતો નથી કે જો તું મનુષ્ય જાતની શિખામણ સાં બલશે નહીં તો તું તારો પગ ખેડીમા જોશે. ખીજી મરતબે જો તું વિધ્વનો દંખ ખમવાને અશક્ત હોયતો તેના દગ્ગા હાથ ધાલતો ના,

—o—

હેકાયત ૧૭ મી.

કેટલાએક શખ્સો સાથે મને દોરતી હતી, જેઓના બાહરેનો દેખા વ નેકી ભરેલો હતો. એક મોટું માણસ તે ટોલા વિષે ધણું ઉંચું મત ધરાવતો હતો, અને તેઓના (પાલણુ પોપણુને મઠે) દરમાયો મુકરર કીધો હતો, પણ તેઓમાથી એક ફકીરોના હાલને નાલામક લાગે તેવી કાંઈ હરકત કીધી, જેથી પેલા શખ્સનો વિચાર બદલાઈ ગયો અને તેઓના બાહાર યાને રોજીને નુકસાન પુરું. એવું જોઈ મેં ધાર્યું કે કોઈખી રીતે તેઓની ગયલી રોજીનું બાહાર સાધું જાણું કે રાવું. મેં તે શાહેખની ખિદમતમાં જવાનો ઈરાદો કીધો, પણ પોરાગીર મને અપમાન ભરેલી રીતે માફે જતો અટકાવ્યો. મેં તેને માફ કીધો કારણ કે દાનાવોએ ફરમાવેલું છે કે—ભલામણ વગર અમિર-વજીર, અને સુલતાનના દરવાજા પાસે ભટકતો ના, કેમકે કુતરો અને દરખાન તુંને ગરીબ જાણી, દરખાન તારું ગીરેખાન અને કુતરો તારી દામન ધરશે. તે મોટા માણસના થોડાએક ખિદમતગારો મારા હાલથી વાકેફ થઈ મને માન અકરામથી અંદર લેઈ ગયા, અને મારી બેઠક ઉંચો જગ્યાપર કીધી, તોપણ હું નમનતાઈથી નિચે ખેડા, ને બોલ્યો કે મને માફ કરો, કાંયકે હું એક હલકો બંદો છેઉ, વાસ્તે મને ખિદમતગારોની હારમાં બેશયા દેવો. (એક જણ બોલ્યો કે) ઓ બોદા એ શી વાત ? અગર તું મારા સર અને આંખપર બેશી તોખી હું તારી દિલદારી કબુલ કરું, કારણ કે તું માર ભર્યોછે. ટુકમાં હું તેપર ખેડા અને

જુદી જુદી બાબતર વાત કરવા મંડ્યો, કે જ્યાં સુધી મારા દોસ્તદારોના ખી ગાડની વાત વચે આવી ત્યાંસુધી, અને બોલ્યો કે—બખ્શીસ કરનાર શહેબે શું ગુન્હા જોયોછે, કે પોતાની આંખમાં બ દો ધિક્કાર ભરેલા માલમ પડ્યો? ષકત ખાદાનેજ મોટાદ અને ઉદારતાદ છાબેછે કે તે તેનો (ઇનસાનનો) ગુન્હા જોયોછે, તોપણ તેને ખાવાને રાટલી આપેછે. તે મોટા માણસ ને આ બોલતુ પસંદ પડ્યું અને મારા દોસ્તદારોની પાલણુ પોષણની ચીજો આગલ મિસાલ ખનાવવાને ફરમાવ્યું, મેં તેની ઉદારતાની વ ખાણુ કરી અદખથી જમીન ચુંમી યાને નમ્યો, મારી બેઅદખીની મા શી ચાહી, અને બાહેર આવતી વેળા હું આ સખુનો બોલ્યો:—જેમ મક્કાની એબાદતગાહ જયારે આપણી હાજતોને પુરી પાડનારીછે, ત્યા રેજ હજારે મંજલપરથી લેકિ તેણે જોવા જાયછેની. તેટલા મોટે તું ને હમારા કાલાવાલા કબુલ કરવા જોમયેછે, કારણ કે ફલ વગરના બાડ પુર કોઈ વયરે નાખતું નથી.

—o—

હિકાયત ૧૮ મી.

એક પાદશાહજાદો પોતાના ખાપના વારસાની મોટી દોલત પાંચ્યો. તેને બખ્શીસનો હાથ ખોલી દાદભરી સખાવત કરી, અને રૈયત તથા લશકરને બેહદ દોલત આપી.—જુશબુની ખનાવેલી તરાઈમાંથી વાસ આ વતો નથી, પણ જો તેને આતશવર મેલી હોયતો તેમાંથી અંબરની સુગંધ આવેછે. બુજરગી જોખતી હોયતો બખ્શીસ કર, કેમકે દાના છાં ત્યા વગર અનાજ પાકતો નથી. દરબાર આમાંથી એક જણે બે વિચ્ચા રે તેને સલાહ આપવાનું શરૂ કીધું, કે આ દોલતને આગલા પાદશા હોએ જેહમતથી જમા કીધાછે, અને અગતને મોટે ભરી રાખાછે, વારતે આ કામથી હાથને ખાંચ કેમકે આકૃત આગલછે અને દુશમન પાછલછે, જેથી એવું નહોં અને કે તું ગર્જને વખતે નાચાર થાય. અગરજો તું તારી ખજાનો લેકોવર બખ્શીસ કરે તોખી તેમાંથી દર એકને ભાગે એક સુબાની રતી પણ નહોં આવે. શા મોટે તું રરએક જણા પાસેથી એક જવ સુંનુ લેતો નથી કે જેથી દરરોજ તું ને ખ જાનો મલશે? પાદશાહજાદો તે સખુનથી ગુરમે દયો, સખખ કે તે તેની અખજમાં ઉતર્યું નહોં, અને બોલ્યો કે—અમર અને મોટા ખાદાએ મ

ને આ પ્રજાનો રાજા બનાવ્યોછે, મોટો ખરચુ ને ખાઉ, (કેમકે) હું કાં ઇ દોલતનો રખેવાલ નથી કે તેની સંભાલ કરું. કારૂન * કે જે (ખ ખીલાઈથી) ચાલીસ ઘર ભરી ખજાનો રાખતો હતો (તે મુખો) ને નાશ થયોછે, પણ નૌશીરવાન કે (જે અદલ હતો તે) મુખો નથી પણ નેક નામ પાછલ મેલી ગયોછે.

હેકાયત ૧૯ મી.

એવું કહેવાયલું છે કે નૌશીરવાન અદલના શિકારગાહમાં એક શિકારના કખાખ કરતા હતા અને શ્રાંશ નીમક હતું નહીં જેથી એક ગુલામ ને થોડું લાવવા મોટો ગામડાંમાં મોકલ્યો. નૌશીરવાને કહ્યું કે નીમક વગર કિમ્મતે લાવે નહીં, કે જેથી એવો રેવાળ ચાલુ થાય નહીં, અને ગામડું ખરાબ પણ ન થાય. તેઓએ કહ્યું કે આટલાથી શું નુકસાન થાય? પાદશાહ બોલ્યો કે પ્રથમ જાંહાનમાં જુલમનુ જુન થોડું હતું, પણ નવા આવનારાઓએ તેમાં વધારો કર્યો તે એટલા સુધી કે તે હાલની કિસ્મતે પોંત્રેયોછે. અગર પાદશાહ રૈયતના ખાગમાંથી (મફત) એક મેપ તોડી ખાયતો તેના ખિદમતગારો જાડને તેના મૂળ સુધી ઉખેડી. નાખે—તથા જો રાજા સતમથી પાંચ ઇંડાં લેવા કબુલ રાખેતો, તે નુલશકર હજારો મરદોઓને સીકપર બુજી ખાય—અધર્મ યા ખુરો મરણ પામેછે, પણ તેપર (લોકોનો) શીતકાર સદા રહેછે.

હેકાયત ૨૦ મી.

મેં એક જુલમગાર વિષે સાંભળ્યું છે કે તેને પાદશાહનો ખજાનો ભરવા મોટો રૈયતના ઘરોને ખરાબ કર્યાં અને દાનાપોતી કહેલી ન શિયતથી નાવકેર રહ્યો—જે કોઈકે ખલકના લોકોનું દિલ મેલવવા ખાતર આદાને + દબા દેય, તેની જીંદગી લેવા મોટો ખોદાતાલા તેજ લે

* “કારૂન,” એહદ માલ અને દોલત રાખતો હતો, અને ખખીલાઈમાં મસહૂર હતો.

+ ખોદાતાલાના કુરમાનથી ઉલતો ચાલે અથવા તેની પેદાએસને કુખ દેય, તે ગોયા તેને કુખ દેવા ખરોખર છે.

કોને તેની સામે હુલા કરેછે. દુઃખી જીગરમાંથી જેવી ગરમ હાય નીકળેછે તેવી કાતીવાલા રૂનાં ખળતાંમાંથી નીકળતી નથી—તેઓએ કહેલું છે કે સિંહ સર્વે જ્ઞાનવરોના રાજાછે અને ગધેડું સહ કરતાં હલકુછે, પણ અક્કલમાંથી અંકમત થયાંછે કે સિંહ માણસને મારી નાંખે તે કરતાં બોળો ખેંચનાર ગધેડું બલુછે. ગરીબ ગધેડું અગરચે સમજ વગરનુંછે, પણ તે બોળો ખેંચવાને માટે કિમ્મતીછે.

માણસ પોતાના જાત બાહ્યોને દુઃખ દેય તે કરતાં બોળો ખેંચનારાં ગધેડાં ને ગાયો બલાંછે. પાદશાહને તેની નાલાયક સાલની થોડી ખબર પડી જેથી તેને મુકબલમાં દાખી તરેહવાર રીતે દુઃખ દેઈ મારી નાખ્યો. જ્યાં સુધી તું પાદશાહની પ્રજાનું હૈત મેલવશે ત્યાં સુધી તું પાદશાહની પસંદગી પામનાર નથી. તું ચાહે કે બાદા મારાપર મેહરબાન થાય—તો તું તેની પાલકનું બલુ કર. સતમ જોયલાઓમાંથી એકજાણ તેની આગમથી (યાને જ્યારે તેને મારી નાખતા હતા ત્યારે) ચાલી ગ્યો ને બોલ્યોઃ મધલાઓ બાળના કુવલથી તથા રાજ્ય અધિકારની સત્તાથી લોકોની માલમત્તા અમરતી લેઈ લેતા નથી. જો તું કહણ હાડકું ગરી જવાને સક્તિમાન હોય પણ જ્યારે તે દુતીમાં જાશે ત્યારે પેટ ચોરી નાખશે.

હેકાયત ૨૧ મી.

એક જુલમગાર વિષે તેઓ પાત કહેલું કે તેને એક પરજગાર શખ્સ ના સર હપર પથર માચ્યો. તે પ્રકારમાં તેનું વૈર લેવાની તાકાત હતી નહીં, જેથી પોતાની પાસે તે પથરને ગખ્યો—જ્યાં સુધી કે પાદશાહ તે સરદાર પર ગુસ્સે થયો, અને તેને એક એકમાં નખાવ્યો તે વેળા પેલા દુરવેશ (પોતાનું વૈર લેવા) બાહુર પડ્યો, અને પેલા પથર તેના માથાંપર માચ્યો ? તે સરદાર બોલ્યો કે તું કોણછે, અને આ પથર જાનેમટે મારા સરપર માચ્યો ? પ્રકાર બોલ્યો કે હું તે એ છેડું અને આ પથર તે એ છેડે જે તુ એ પ્રલાની તારીએ મારા સરપર માચ્યો હતો. (તે સરદારે) કહ્યું કે આટલા દાહા ઉપર તું કાંહાં હતો ? પ્રકાર બોલ્યો કે હું તારા મરતમાંથી ડરતો હતો, પણ જ્યારે મેં તુંને એકમા પડેલા જોયો ત્યારે મેં મારાં વૈર લેવાને આ તક લીધી.

જો કદાચ હલકો પુરુષ શ્રીમંત હોયછેતો તેનાથી દાનાવો દુરી અપ્પ ત્યાર કરેછે—(યાને તેને માન આપતા નથી.) જ્યારે તારીપાસ (કાંઈ ચીજ) ચોરવાને નપ્પ તેજી નહીં હોયતો ધાટકીઆ સાથે તંતો નહીં કરવો ભલેછે. જેકોઈ, લોખંડ (સંગીન)ની બાજુ અને સુષ્પત પંજવાલા સાથે લડેતો તે પોતાને રૂપેરી (નાજીક) હાથ ભાગી નાજે. જમાનો તેના હાથો બાંધે ત્યાંસુધી ચોખ, પછી દારતીની ખાટુશ પ્રમાણે તેનું ભેજી તું ખાટું કાઢાડજે.

— ૦ —

હિંકાયત રર મી.

એક પાદશાહને એક કફોર દરદ હતું, જેનું ખયાન કેહેવા જોગ નથી. ઘણાએક પુનાની હકીમીએ કબુલ કર્યું કે એ દરદનો ખીજો કાંઈ ધલાજ નથી, પણ કોઈ માણસનું ચોકસ આસીયત વાલું પિત્તે. પાદશાહે તેના કોઈ માણસને શોધી કાઢાડવા પ્રમાણે. પુનાની હકીમીના કેહેવા પ્રમાણે તેથીજ આસીયત ધરાવનારા એક ગામડીઆના છોકરાને તેઓએ શોધી કાઢાડ્યો. રાજાએ તેના માખાપને બોલાવ્યા, અને ઘણીએક દોલત આપી (પોતાના છોકરાને મારી નાખવા) કબુલ કરાવ્યું; અને વહી કાજીએ શતવે આપ્યો કે પાદશાહની તંદરોસ્તીની સલામતી ખાતર રૈયતમાંથી એકનું ખુત રેરવું ભલું હતું (છે.) જ્યારે જલાદ તેને (છોકરાને) મારી નાખવા તૈયાર થયો ત્યારે તે છોકરો આસમાન ભણી મોહોડું કરી હસીયો. પાદશાહે પુછ્યું કે આવી હાલતમાં હસવાનું શું કારણછે? તેને જવાબ આપ્યો કે બરચાંઆ ત્યાર ખાતર માખાપ તરફ જાયછે, કાજી પાસે પ્રધાદ લેઈ જાયછે, અને પાદશાહથી દાદ માહેછે પણ હમના વિચીત્ર દુન્યાની લાલચથી માખાપે મને મારી નાખવાને શોધ્યો, કાજીએ ઉલટું શમજાવ્યું, અને પાદશાહે મારી હલાકીથી પોતાની તંદરોસ્તી ચાહી, તે વેળા મને ખાદાતાલા સિવાય ખીજ કોઈનો આશરો નથી, શખામેકે હું કોણની પાસે મારી પ્રધાદ લેઈ જાઉં; ને જો પ્રધાદ તારી પાસે લાગેતો તે તારી વિરથ થાયછે.

તેના સખુનો સાંભલીને પાદશાહનું દિલ કમકમ્યું, આંખ પાણીમાં ભરાઈ ગઈ અને બોલ્યો કે એક ખીન તકસીરવારને મારી નાખવા કરતાં મારી હલાકી ભલીછે. તેના સર ને અશમર ખોશા લેઈ તેને બગલમાં ધસ્યો, તેને ઘણીએક દોલત આપી અને છોડી મેલ્યો. તેઓ કહેલે કે

તેજ હજતામાં પાદશાહનું દરદ દરે થયું. એને મલતી એક પેત માહાવત
નાએલ * નદીના કીનારાપર બોલતો હતો તે મેં યાદ રાખીએ:—

તારા પગ તળિયે કીડાછિ તેની હાલત વિષે તું અંજનોછે, પણ હા
થીના પગ નીચે તું તારો તેવો હાલ જાણ.

હેકાયત ૨૩ મી.

અમરોલિસના † ગુલામોમાંથી એક ગુલામ નાશી ગ્યો, જેની પાછ
લ એક જાણુ ગ્યો અને તેને પાછો (ધરી) લાગ્યો. વઝીરનો તેના ઉપર ધિ
કાર હતો, જેથી તેને મારી નાખવાને બલામન કરી, કે જેથી ખીજ
ગુલામો એવી હરકત કરે નહો. ગુલામે અમરોલિસની આગલ સર જમી
નપર નમાવ્યું, અને બોલ્યો કે જોકાંધ તુંને પસંદ આવેલું મારા સરપર થાશે
તે લાયક છે (કેમકે) ખાદાતાલાના હુકમની સાંમે બંદો થું દાવો કરી શકે.
તોપણ જોકે હું તારા ધરની નેયામતમાં ઉધરેલો છું, તેથી હું એવું નથી

* “નાએલ,” (Nile) એ નદી ઇજીપ્તમાં આવેલી છે. ઇજીપ્તમાં
પરસાદને બદલે એ નદી દર માલ પોતાની મેલે ઊભાય છે, જેથી તમામ
જેઠુરમાં પાણી ફરી વલે છે, પછી જ્યારે તે ચઢેલું પાણી ઉતરી જાય છે
ત્યારે પુષ્કલ કાદવ કચરો થરી રહે છે તેમાં વાવની કરે છે જેમાંથી સર્વે
ખારાકની ચીજો ઉતપન થાય છે. એ નદીનું મૂળ શાંધવામાં બાહાદુર ડાક
ટર લિવિંગસ્ટને પોતાની જાંઘી થોડી મુદત થઈ ખાઈ છે. નાએલ
ધમેજી શકરો રેસલસના દિવાનમાંથી લીધે છે:—Two principal
streams unite to form the Nile,—the Abiad or White
Nile, and the Axrek or Blue Nile: the sources of
the Abiad are in the mountains of the Moon;
the Azrek rises in the mountains of Abyssinia.
The Nile is by personification called the Father
of Waters, because its inundations, caused by the
heavy annual rains within the tropics, compensate the
scarcity of rain in Egypt. It fertilises the plains of
that country, not only by supplying them with mois
ture, but also by covering them with a rich deposit of
mud.

† “અમરોલિસ,” એક પાદશાહનું નામ છે.

મરજીતેકે તું કેયામતને દાહાડે મારા લોહીનો તકસીરવાર થાય. અગરજો તું બંદને મારી નાખવા આહાતો હોયતો, તું કાયદાની રૂએ મારી નાખ, કે જેથી તું કેયામતને દાહાડે ધન ભિખાયે નહીં. પાદશાહે કહ્યું કે હું તેનો મારો શી રવેશ કરું ? તેને કહ્યું કે જો તું મને રન આપેતો હું વઝીરને મારી નાખું, ને તેના બદલામાં તું મને મારી નાખવાને શરમાવેતો તે મને મારી નાખવું હકવાજખી ગણાય. પાદશાહ હસીયો ને વઝીરને પુછ્યું કે એમાં તારી મસલત શું છે. વઝીર બોલ્યો કે અય શાહે'ય તારા પદરની કપરના બલિદાન * ખાતર એ હરામખદાને છોડી દેય કે જેથી મનેખી બલામાં નાખે નહીં (વઝીર બોલ્યોકે) ગુન્હા માહારાથીકે કે મેં દા નાવોના કોલને માતેખર નહીં ગણ્યો કે—કુશમનના મોહપર તું તીર મા રેતો સંભાલજે કે તું તેની નિશાણમાં નહીં આવી પડે.

—O—

હેકાયત ૨૪ મી.

ગુજન † પાદશાહ પાસ ભલી આસીયતનો અને મયાલુ રખાવનો એક વઝીર હતો, કે જે દરએક જાણને પોતાની હજુરમાં મારી રીતે ગણતો હતો, અને તેઓની ગરહાજરીમાં તેઓને માટે ભલુ બોલતો હતો. બના વ એવો બનીયોકે તેનું એક કામ પાદશાહની નજરમાં નાપસંદ આવ્યું, જેથી તેને દંડ કાઢો અને શિક્ષા કરવાને શરમાવ્યું. પાદશાહના સરદારે તેની આગલી નેયામતના આભારી હતા જેથી તેનો ઉપકાર બતાવવાને ખાતર જે વેળા તે બંદમાં હતો ત્યારે તેવી સાથ મેહરબાની તથા મયાથી વરત્યા, અને કરી વાતખી જખતી અથવા ધિક્કાર બતાવ્યો નહીં.

કુશમન તારી પીઠ પાછલ બદ્યુઈ કરતો હોય ને તેની સાથ જો તું સદલાહ રાખવા આહાતો હોયતો તું તેની તેના મોહાડાપર વખાણ કર. કુ બટ માણસના મોહામાંથી નીકલતા કડવા શબ્દોને તું નહીં (સંભલવા) આહાતો હોયતો તું તેનાં મોહાડાંને મીઠું કર. તે પાદશાહના કેટલાએક

* “બલિદાન,” offering or presenting a sacrifice or other oblation.

† “ગુજન,” એક પાદશાહનું નામ છે.

બાહાનાં અથવા વાંકમાંથી મોકલો થયો, પણ બાકીના (વાંક)ને મોટા કેદમાં રહેલો.

પડોશના પાદશાહોમાંથી એકે છુપી રીતે તેના ઉપર પેગામ મોકલ્યો અ ને લખ્યું જે તે તરફના પાદશાહે મોટામની કિમત નહોં જાણી અને તું જે અપમાન લગાડ્યું. આવા તેવા (યાને તારા જેવા) દયાનવાલાની (ભ વિરય બુદ્ધિને આદાતાલા આબાદ કરે.) અગર તે (યાને તું) + મેહરબા નીથી હમારી તરફ જોય (યાને હમાને આવી મલે) તો હમા હમારી બન તી કોશીસથી તેને (યાને તુંને) સુખ આરામ બતાવવાને મેહનત કરીશું (અને) તેના (યાને તારા) દેખાવ અથવા દીદારથી આ તરફના રાજ્ય કર્તાઓ માત ભરેલા થાશે મોટા તેઓ પોતાના કાગજના જવાબની અ ધીરાઇથી આશા રાખે છે.

વઝીર તે પેગામની મતલબ સમજી ગ્યો, અને પોતાની ધાસ્તીને વિ ચાર કરી કાગજની પછવાડે મસલત જોઇને સુખતેસર જવાબ લખી મો કલ્યો. પાદશાહના ખિદમતગારોમાંથી એક જણ તે ખીનાથી જાણીતો થઇ પાદશાને તેની ખબર આપી કે જેને તુંએ બંદીબાને નાંખ્યો છે, તેને પડોશના પાદશાહ સાથે કાગજ પતરનો પેહોવાર રાખ્યો છે. (તે સાંભલી) પા દશાહ ગુસ્સે થઇ તે વાતની જોયતેજો કરવાને ફરમાવ્યું, તેઓએ કાસદ ને પકડ્યો, ને તે કાગજ વાંચ્યું જેમાં લખેલું હતું કે:—માહ પુરૂષના વિ ચારો બંદાઓની હુશીયારી કરતાં મરસ હોય છે, જેથી જે માગણી તુંએ કરી તે કબુલ કરવી મુસકેલ છે; કારણકે આ બુજ્જરગવારના ધરના નેયામત માં હું પલાયો છું તે પાલણ કરનારાના વિચારમાં શેજ ફર પડવાથી હું ની મખમહરામ નહોં થાયું. દાનાવાએ કેહ્યું છે કે જેને તારાપર હમેશાં મેહરબાં ની કીધી હોય તે જો કદાચને તુંને તારી જીંદગીમાં એકવાર ઇબ્દ દેય તો તું તેને માફ કરજે.

* એક માણસ વાંક કરે છે, ને જ્યારે તેની તલાસ થાય છે ત્યારે તે હર રીતે તેને છુપાવવાને બાહાના કાહાડે છે, પણ છેલ્લે અંતે જ્યારે કાંઇ બાહાના રહેતાં નથી ત્યારે જુઠાઇથી ચુન્હામાં સપડાઇ જાય છે.

+ પ્રથમમાં તેમજ ખીજી ભાષાઓમાં જ્યારે એક મોટા માણસ ને તેને વિષે લખ્યું હોય છે તો તેને ખીજો પુરૂષ (Second person) ને બદલે ત્રીજો પુરૂષમાં (Third person) લખે છે તેમ પેલા વઝીરને મોટા લખ્યું છે તે જાણ્યું.

પાદશાહને તેની ઇમાનદારી પસંદ આવી (જેથી) તેને નવાજ્યો ને (માનવો) લેખાશ આપ્યો, તથા તેથી માફી ચાહી બોલ્યો કે મેં ભુલ કરી તુંને ખેચુન્હા ઇબ્ન દીધી. (વઢીરે) જવાબ આપ્યો કે બંદા તુંને આવી હાલતમાં તકમીરવાર જોતો નથી પણ એ તે ખોદાતાલાનો લેખ હતો કે મારાપર અવરદશા પડે તે તું જેવા હમેશાના મયાલું ને મેહુરબાની કરનારા ના હાથથી મુજ બંદાપર પડી તે વધારે મેહવરછે.

માણસજાતથી તુંને કુઝ મલેતો તું તેનો આશ્રસોમ નો કરતો, કારણકે તેઓથી કુઝ યા આરામ મલતા નથી પણ જાણકે દોસ્ત અને દુશ્મનનું ઊલતાપણુ દાતારથીછે, શખ્સ કે બંનેના દિલો તેના અંખત્યારમાં છે. અગરજો તીર કમાનમાંથી છુટેછેતો ડહાવો તીર મારનારની સાંમે જોાયછે.

હેકાયત ૨૫ મી.

અરબસ્તાનના પાદશાહમાંથી એકે કહ્યું કે શ્લાનાનો પગાર જુયાદા કરે, કેમકે તે સદા હાજર રેછી પોતાની ખિદમત અદા કરેછે; ને ખીજા દરબારીઓ ખાવા પીવામાં મસયુલછે જે તેને લીધે પોતાની નોકરી બળવવામાં ખેવરવાછે. એક કાખેલ શખ્સ આ રીતનું સાંભલી બોલ્યો કે મેહુરબાન અને સર્વે સક્તિમાન શાહેબની દરગાહમાં બંદાઓના મોટા મરતબા આ મિસલછે.

અગર કોઇ પાદશાહની નોકરી ખે દાહાડા કરેતો ખચીત લીજે દાહાડે તેનાપર મેહુરબાની ભરેલી નજર રાખે. સાચ્યા પુઝરીઓને ઉમેદછે કે તેઓ હુકતાલાના દરવાજા અથવા ઊંખરપરથી નાઉમેદ શરનારા નથી.

હુકમ બળવવો અથવા તાખે રેહવામાં મોટાઇછે, (અને) નાશરમાની કરવામાં નાસીચાસીની નિશાણુછે. જે કોઇ કે રાસ્તીનું ભવુ રાખેછે તે તાખે દારીનું સર ઊંખરપર ધરેછે.

હેકાયત ૨૬ મી.

એક જાલમી વિષે તેઓ વાત કરેછેકે તેને ગરીબો પાસેથી ખારવાના લાકડાં (જુલમથી) ખરીદી તવંગરોને સુશત આપતો હતો. એક અકલ મંદ તેની આગલથી જાતો હતો તે બોલ્યો કે તું સાંપછે, કે જેને તું જોયછે તેને તું દંખેછે—તેમજ તું ધુવડછે કે જે જગ્યાપર પેશછે તેને તું

વેશન કરેછે. તારે જીલ્લામાં હમો વચે વગર શિક્ષા થયે પસાર થાશે, તોપણ સર્વે છુપાવના જાણનારા રખથી (શિક્ષા વગર) ખાલી જાશે નહીં

દુન્યાના લોકોપર જબરદસ્તી નો કર કારણ કે નાઆરોની કુવા (હાય) આસમાનપર જાઇ સૂકતી નથી. તે મતમગાર તેના શબ્દોથી ખિજવાઇ તે નાપર અશ થયો અને તેની જાદા દરકાર કરી નહીં—તે હાંવેર કે એક રાતે તેના ખાવરઓખાનામાંથી આતશ નીકલ્યો અને લાકડાંની વખાર (જ થા)માં પડ્યો જેથી તેનો તમામ શરઆમાન બલી ગ્યો, અને તેનું નરમ બિછાનું ગરમ રાખ સરીપુ થયું. તેવેળા પેલા બુદ્ધિમાન મરદે તાંહાંથી પસાર થાતા સાંભલ્યું કે તે (જાલમી) પોતાના દોસ્તને કહેતો હતો કે હું જાણુતો નથી કે આ આતશ મારા ઘરમાં કાંહાંથી પડ્યો ? (પેલા ડહાણો) ખાલ્લો કે ગરીબોના દિલની હાયમાંથી (પડ્યોછે.)

જખમી થયલા દિલની હાય અપસોમની સંભાલ રાખજે, કે અંદ રખાનેનો જખમ (સુજેલું) શાતી જાશે—મોટે જેમ બને. તેમ કોઇનાખી બદનને દુઃખી નો કરતો, રખખ કે એક હાય જાંહાને પાયામાલ કરેછે.

આ કુએએસરના * તાજપર લખેલું હતું:—કેટલા વર્ષ અને જ

* “કુએએસર,” તુરકી શાહ અફઝયાખના હાથપર બેચુન્દા કતલ થયલા અશો સયાવરાનો છેાકરો થાય. એની ‘માદરનું’ નામ ફૂરંગીઝ (અફઝયાખની બેટી) હતી. એનો જનમ પીરાન વીસેના ધરમા, પોતાના ખાવના મરણ પછી થયો હતો. પીરાંને અફઝયાખની ભયથી ડરીને તે ખા લકને કહ્યું નામના પાહાડપર લેઇ જાઇ ગોવાળિયાઓને પરવસી કરવા સો પ્યો. ત્યારબાદ ગુદર્જનો બેટો ગેવ તેને તથા તેની માદરને ધરાન શે હરમાં લાવ્યો. તેનો બપાવો કુએકાલુરા જઇ થવા આવ્યાથી તેને પોતા ની ગાદી સોંપી હતી. તે વેળા તેની ઉંમર ૩૦ વરસની હતી. એના વ ખ્રમાં ધણીજ જખમી ને ખુનખાર લડાઇ તુરાન ને ધરાન વચે લાંખી મુ દત સુધી દિલાવર રૂતમ અને ખીજ પેહલવાંનેની સરદારી હેઠલ આવી હતી તેમાં છેલ્લે અંતે અફઝયાખ કુએએસરના હાથપર માર્યો ગ્યો હતો. એ એ ૬૦ વર્ષ રાજ્ય ભાગવી ગોઝનસીન થયો હતો. એની ઉંમર ૬૦ વર્ષ ની ગણવામાં આવેછે. પારસી લોકોમાં હજુ એવો એતેકાદ આલુંછે કે કુએએસર અમર્ગછે, ને તે કયામતને વંતે ઊઠશે.

માના તલક લેકો મારાં બાયમાં દનાયલા સર (ધોર)પરથી ચાલી જશો ? જેમ (રાજ્ય) એક હાથમાંથી ખીજી હાથમાં આવ્યું છે, તેવીજ રીતે ખી જના હાથમાં જશે.

હેકાયત ૨૭ મી.

એક શખ્સ કુસ્તીના હુનર (દાવપેચ)માં એકો હતો. તે હુનરનાં તે ત્રણશો ને સાઠ નામીયા દાવપેચ જાણતો હતો, જેથી કુસ્તીમાં હરરોજ નવા (દાવપેચ) ખતાવતો હતો, પણ પોતાના જીગરના છુપાનમાં (દિલમાં) પોતાના સાગરદોમાંથી એક ખુબસુરતપર મયાલું થઇ તેને લણશો ને આ ગણસાઠ દાવ શિખવ્યા ને એક પેચ તેને ખતાવ્યો નહોં (એટલે પોતાને મોટો યુધ્ધ રાખ્યો.) તે છોકરો કુવત અને ચાલાકીમાં એવોતો સરસ થયો કે કોઇખી તેની સાથે હરીશાઇ કરવાને સક્તિમાન હતું નહોં. છેલ્લે સર વાલે તેણે પાદશાહની આગલ પોતાની બડાઇ કરી કે મારાપર ઉસ્તાદની મા ટાઇ તથા ખુજરગી તરખિયતથીછે, તોપણ હું તેના કરતાં કુવતમાં કમજોર નથી તથા દાવપેચમાં હું તેની બરોબર છું. પાદશાહે તેની ખેવકુશી બરેલી ચાલ પચંદ ફીધી નહોં, અને પ્રમાણ્યું કે ચાલાકીની તજવીજ કે રે. એક મોટી જગ્યા તે મોટો મુકરર ફીધી, (જહાં) વજીર ઉમરાવો (તે ચાલાકી જોવાને) હાજર થયા. છોકરો મસ્તાના હાથથીની મિસલ જોલાન દે તો અંદર આવ્યો, કે એક ખારગી લોખંડનો પાહાડ હોય તેનેખી જરમે ખમાંથી ઉખેડી નાખે. ઉસ્તાદે જાણીયું કે જવાન જોરમાં મારા કરતાં જાદાછે, જેથી તેને તેનાથી જે એક દાવ છુપો રાખ્યો હતો, તે દાવથી તે તેને વલગ્યો, કે જેની તોર (દફ કરવું) જવાન જાણતો નહોં હતો, ઉસ્તાદે જોઇ હાથે તેને જમીનપરથી ઉઠાવી માથાની ઉચાઇપર લેઇ જઇ જમીનપર પતકીયો, તેવું જોઇ લેકોએ ખુશીનો પોકાર કાઠાડ્યો. પાદશાહે ઉસ્તાદને શરોખાવ તથા ધનામ આપવાને પ્રમાણ્યું, ને છોકરાને થપકો દેઇ ધમકાવ્યો કે પોતાના પાત્રણ કરનારાની બરોબરી કરવાનો દાવો કીધો ને તેમાં નિ બજળ થયો. તે ખાલ્યોકે અય પાદશાહે ઉસ્તાદે મારાપર પ્રતેહ મેલવી તે કાંઇ જોર અથવા કુવતથી નહોં, બલકે કુસ્તીના દાવમાં એક દાવ આકી હતો, કે જે તેને મારાથી છુપો રાખ્યો હતો. જેને લીધે તે મારા કરતાં સરસ નીકલ્યો. ઉસ્તાદે ખાલ્યો કે મેં એ દાવ આપા દાહાડાને મોટો છુપો રાખ્યો હતો

કેમકે દાતાવોએ કેહેલું છે કે:—દારને એટલી મક્કિત નો આપતો કે જ્યાં રે તે દુશ્મન થાય ત્યારે (પોતાની મતલબમાં) શ્રાવી નહીં જાય. તેં નથી સાંભલ્યું કે જેને પોતાના પાલેલાથી દુઃખ ખમલેલું છે તે શું બોલ્યો તે? અં ગરજો દુન્યામાં ઊપકારપણું નહીં હતે તો હરગીઝ આ વખતે કોમળી તે નો અનુભવ કરતે નહીં. મેં કોમળે તોર મારવાનું શિખવ્યું નથી કેમકે આપરશ તે મને નિશાણ તરીકે ગણી તેપર તોર નહોં મારે.

—o—

હેકાયત ૨૮ મી.

એક એકાંતવાસ શ્રીરે જંગલના ખુનામાં પોતાનું રહેકાણું કર્યું હતું. પાદશાહ તેની આગલથી ચાલી ગ્યો, (તે જોઈ) શ્રીરે પોતાનું સર ઊંચું નહોં કર્યું, અને તેને કાંઈખી અવકાર તથા આદરમાન ખતાવ્યું નહોં, કારણ કે શ્રીરે સ્વતંત્રવણથી સંતોષના મુલકમાં નમિત્ત હતો. (તે પું જોઈ) માઠી સત્તા ભોગવનાર પાદશાહ યુસ્સે થયો અને બોલ્યો કે આ ખીદદી પેહેરનારો ટોળો જંગલી હવાનની માફક છે. (ત્યાર પછી) વઝીરે શ્રીરને કહ્યું કે તારી આગલથી જમીનનો પાદશાહ ચાલી ગ્યો તેની તુંએ શામાટે ખીદમત ખજાવી નહોં તેમજ આદખની રીત ભાત કાંય ખજા લાગ્યો નહોં? તે બોલ્યો કે ખિદમત ખજાવવાની ઉમેદ તે. શખ્સથી રાખ કે જે તારું નેયામત મેલવવાની ઉમેદ રાખતો હોય. અને ખીજી એ જણાવજે કે પાદશાહ રૈયતની પાસખાની કરવાને માટે છે, નહોં કે રૈયત પાદશાહની તાબેદારી કરે.

પાદશાહ દુરવેશ લોકોનો ચોખીદાર છે, ને દોલત, કહ્ન મશકેરી અને લક્ષ્મી તેની છે. મેંદાનુ ટોલુ ગોવાળિયાને માટે નથી, મગર ગોવાળિયો તેએની ચાકરી કરનાર છે. આજે તું એકને આખાદીમાં અને ખીજને જખમી જીગરથી કામ કરતો જોશિ, માટે થોડા દાહાડા થોખ કે ખાક પતરાજીઓ રતા મગજને ખાઈ જાશે. અને જ્યારે લખ્યા લેખ ખતમ થાશે ત્યાં રે પાદશાહ અને ગરીબનો તશાવત ખંધ થાશે. અગર ખાક એકને સરજીવ ન કરતે તો તે ગરીબ ને તવંગર વચે શરક રાખતે નહોં. પાદશાહને દુરવેશ નું બોલવું થયું પમંદ પડ્યું, જેથી બોલ્યોંક મારાથી તું કાંઈ ચીજ માંગી લેય. તે બોલ્યો કે હું એ માગુધું કે તું મને ખીજ વખ મેહનત નહોં આપે. પાદશાહ બોલ્યો કે તું મને કાંઈ મારી શિખામત આપ. તે બોલ્યો કે તારા હાથમાં જે દોલત છે તે જાણુંકે એક હાથમાંથી ખીજ હાથમાં જાશે.

હૈકાયત ૨૯ મી.

એક વઝીર ઇજીપ્ટના * જોલનુન † પાસે ગયો અને તેની દુવા આ હી બોલ્યો કે:—રાતો દિન હું પાદશાહની ખિદમતમાં મસગુલ રેહી તે નાથી કાંઈ બલાની ઉમેદ રાખુચ, તેમજ તેના ક્રોધથી ડરું છેઉ. જોલનુન રચ્યો અને બોલ્યો કે જેમ તું પાદશાહથી ડર્યો તેમ જો હું પરવ રહેગારથી ડરતે તો હું સંઘા બેકોમાનો એક ગણાયો હતે.

અગરજો સુખ ને દુઃખની ઉમેદ નહીં હતે તો મુશ્કેશનો પગ આ કાશપર રહેતે ‡ વઝીર જેટલો પાદશાહથી બિહુ તેટલો જો શાહેબથી બિહી તો રહેતો તે શરતો યાચ.

—o—

હૈકાયત ૩૦ મી.

એક પાદશાહે એક બેગુન્હાને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો. તે બોલ્યો કે અય પાદશાહ તું મારાપર ગુસ્સે થઈ પોતાની ખરાબી ના શોધ. પાદશાહ બોલ્યો કે તે કેવી રીતે? તેને જવાબ આપ્યો કે આ શબ્દ મારી સાચ એક પલતારમાં ખતમ થાયે, પણ (મારો) બુન્હા તારાપર યા તારી સાથે બંધેદાન સુધી રહેશે.

* “ઇજીપ્ટ,” Egypt is situated in Africa. It is fertilised not by rain but by the annual inundation of the Nile. Cairo, is the principal Town, E. bank of the Nile. The Pacha is nominally subject to the Sultan of Turkey, to whom he pays tribute. But for the European interference, however, the late Pacha, Meho-met Ali, would have seated himself on the imperial throne at Constantinople.

† “જોલનુન,” ઇજીપ્ટ શેહરના રહેનારા એક અમીરનું નામ છે. તેમજ એક શેહરનું પણ છે.

‡ એટલેજે જો ગરીબ માણસને તવંગર પાસેથી દોલત—ધન્યત—ધન્યાદી નહોં મલવાની ઉમેદ યા આદેશ હોયતો તે પોતે બેરીકર યાને સુખી રહેતે.

જેમ જંગલમાંથી પર્વત પસાર થાય છે, તે પ્રમાણે જીંદગીનો વજ્ર જાતો રહે છે તે વેળા કડવાસ ને મીઠાસ, કષ્ટ ને ખુબસુરતી જાતો રહે છે, જીલમગાર વિચારે છે કે જીલમ મારા ઉપર રહ્યો, પણ તેતો તેની ગરદન પર રહે છે, અને મારાથી દુર થાય છે.

પાંદશાહને તેની શિખામણ શયદા ભરેલી લાગી જેથી તેનું ખુન કરવું માડી વાલ્યું, ને મારી આંજી.

હેકાયત ૩૧ મી.

નોશીરવાનના વઝીરો રાજ્યના અગતના કામને માટે મસજત કરત હતા, અને દરમ્મક પોતાની સમજ પ્રમાણે પોતાનો અભિપ્રાય આપ્યો, તેવીજ રીતે પાંદશાહની પોતાનો વિચાર આપ્યો. બુજરચેમેહરે * પાંદશાહનો વિચાર પસંદ કર્યો. ખીજા વઝીરોએ તેને ખાનગી પુછ્યું કે સઘલા હનીમાના વિચાર કરતાં પાંદશાહનો અભિપ્રાય તુંએ શું સરસ જોયો ? તે બાલ્યો કે તેનું કારણ એકે (આ) કામનું સેવક માલમ નથી, અને દરમ્મકનો વિચાર પ્રમિદરની મરજીના આધારે હોય છે કે તે શલદર પ થાય યા તે નિષ્ફલ જાય. (જયારે તેમણે) ત્યારેતો પાંદશાહનો વિચાર કયુલ રાખ્યો ભણે છે, કારણકે જો તે નિષ્ફલ જાય તો મને મારી તા બેદારી તેના થપકામાંથી બચાવશે.

પાંદશાહના વિચારથી ઉલતો વિચાર કર્યો તે ગોવા પોતાના લોહીથી હાથ ધોવા મરખુ છે. અગરજો તે એમ કહે કે આ દાહાડો રાત છે તો કે હવું જોઈયે કે જુઓ ચંદ્ર ને પરવીન છે †

* “બુજરચેમેહર,” એ વઝીર ખીજા દરમ્મક વઝીરો કરતાં ધણાજ બાહોશ ને અચલ હતો. તેણે ઘણીએક નરીયત લખી છે, જે વાંચવા જોઈએ.

† “પરવીન,” Gleiaades, કચપચીઆ, માત તારાનો જીમજો.

એને મલતું લખાણ સેકસપિયરે Taming of the shrewના નાટકમાં કરેલું છે જેમકે:—

Pet—Come on, O' God's name, once more toward our father's.

Good Lord, how bright and goodly shines the moon.

Kath.—The moon? the sun, it is not moonlight now.

Pet.—I say it is the moon that shines so bright

Kath.—I know it is the sun that shines so bright.

Pet.—I say it is the moon.

Kath.—I know it is.

Act VI. Sc. V.

હેકાયત ૩૨ મી.

બાલ વાલી એક ધુતારે એવું અભિમાન કરતો હતો કે હું અલી ની એલાદનો છે. હાજીઓ સાથ શહેરમાં આવી કેહેવા લાગો કે હું મફે હજ કરી આવ્યો છે, અને મરશીયા * પાદશાહ પાસ લેઈ જઈ બેસ્યો કે મેં એ બતાવ્યાં છે. તે માલ પાદશાહના દરબારીઓમાંનો એક સુ શાફરી કરી પાછો ફર્યો હતો તે બાલ્યો કે મેં એને બસરામાં † ઇંદે અન્નમા ‡ જોયો હતો ત્યારે એ હાજી શાનો હોય ? ખીજો બાલ્યો કે તે નો બાપ મલાતિહમા § ખિસ્તી હતો ત્યારે કેવી રીતે બુજરગ બુન્નાદનો હોય ? અને એની કવિતા દિવાને અનવારીમાંથી || શા ધી કાહાડી. પાદશાહે પ્રમાણુ કે એને મારી હાંકી કાઢાડો કે આટલું જુદું શાને મટે બાલ્યો. તે બાલ્યો કે અય જમીનના શાહેબ હું એક ખીજો સખુન કહું, તે જો ખરો નહીં પડે તો તું જે શિક્ષા પ્રમાણે તે ખમવા ને હું કમુલ છે. પાદશાહે પુછ્યું કે તે શું છે ? તે બાલ્યો કે અન્નનો (શખ્સ) ઘાસ લાવે છે તો તેમાં બે ભાગ પાણી ને એક ચમચો ખાટું દુઃધ હોય છે તો (હું) તારો ગુલામ કાંઈ ખાટું બાલ્યો હોય તો તે વિષે તું ગુસ્સે નો થા, કારણ કે મુશાફરો ઘણું ખાટું કરે છે.

પાદશાહ હસી બાલ્યો કે એ એની ઉમરમાં કદી માયું બાલ્યો નથી, જેથી પ્રમાણુ કે જે એને માંગ્યું તે આવવું યાને દરરોજનો લવાજમ.

* “મરશીયા,” સોક—રૂદનના ગીત. An elegy, a funeral eulogium sung by Mahommedans during the Muharram in commemoration of the slaughtered Husen and Husyn.

† “બસરા,” A name of a city elicited in Bagdad.

‡ “ઇંદેઅન્ન,” મુસલમાનોની બકરી ઇદ.

§ “મલાતિહ,” Mitilene.

|| “દિવાને અનવારી,” એક નામીયા શાહેરનું નામ છે જેને મરશીયા તથા ખીજી ધર્મને લગતી કવિતાઓ ઘણી જોડેલી છે.

હેકાયત ૩૩ મી.

તેઓ વાત કહે છે કે વઝીરામાંથી એક પોતાના હાથ નીચેનાઓ પા ને ગરીબોપર મેહરબાની બતાવી હતી અને દરએક જાણને ખુશી કરવાની તજવીજ કરતો હતો. બનાવ એવો બન્યો કે તે પાદશાહના ગુસ્સાનો ભાગ થઈ પડ્યો. તે વેળા દરએક શખ્સે તેના છુટકારાને માટે યતન કરી, તે ના કેદખાનાને વખતે ચોકીદારોએ તેને ઘણી મેહરબાની બતાવી અને ખીજા બુજારગોએ તેની નેકી—ખુખી પાદશાહને કહી, જેથી પાદશાહ તેનો તકસીરની મારી બખરી. એક અફઝલમંદ માણસ તે ખીજા જાણી બોલ્યો કે:—તારા દોસ્તદારનું દિલ મેલવવા તારો બાપકી બાગ વેચી નાખવો બોલોછે. દોસ્તની દેગને ગરમ કરવા તારા ઘરનો તમામ શરસામાન બાકી નાખવો બેહતરછે. બધો સાથ પણ બનતા લગીન નેકી કર કારણ કે કુતરાનું મોહ એક (ખોરાકના) લુકમાંથી બંધ કરવું લાયક છે.

હેકાયત ૩૪ મી.

હા.૩ અલ રસદના * છોકરાઓમાંથી એક બાપ પાસ ગુસ્સામાં ગયો (ને બોલ્યો કે) પ્રલાના અમલદારના છોકરાએ મને મા સમાની ગાળ દીધી.

હા.૩ને પોતાના વઝીર ભમરાવને પુછ્યું કે આવા ગુન્હેગાર માટે શું બદલો (યાને શિક્ષા) છે? એકે (તેને) મારી નાખવા જણાવ્યું, ખીજા એ તેની જબા કાવવા કહ્યું અને લીજાએ દંડ કરી દેશનિકાળ કરવા જાહેર કર્યું. હા.૩ને બોલ્યો કે અય બેટા મેહરબાની બચ્યું આ છે કે તું એને માફ કર, અગર તેમ નહીં કરી શકેતો તું તેને પાછી મા સમાની ગાળ દેય—નહીં કે આપણો ગુસ્સો હવથી જાદા કરવો કે જેથી આપણી તરફ જીલમતનો ઇપકો રહે નહીં.

જે માણસ ઝનુની સિંહ સાથ જંગ શીવે છે તે દાનાવોના વિચાર માં બાહાદુર ગણાતો નથી પણ માણસ ખરો તો તેજ છેકે ગુસ્સામાં ખીજા રાખ સખ્યુન બોલતો નથી.

એક ખરાબ સ્વભાવનાએ ખીજાને ગાળ દીધી તે તે સાંકી ગ્યો અ ને બોલ્યો કે અય ભલા ભાઈ જે કાંઈ તું બોલવાને ઇચ્છે છે તે કરતાં તો હું વધારે ખરાબ છું, કારણકે તારા કરતાં હું વધારે મારી એમણે જાણ્યું.

* “હા.૩ અલ રસદ,” એક પાદશાહનું નામ છે.

હેકાયત ૩૫ મી.

હું એક ખોટમાં કેટલાએક યુજરગોની સાથ બેઠો હતો તેની ત જદિકમાં એક વાહાન (મછોવા) ડુખી ગ્યો અને એક બે ભાઈઓ (પાણીના) વમલમાં પડ્યા.

એક મોટા માણસે ખલાસીને કહ્યું કે જો તું બંને ભાઈઓને બચાવેતો તું ને શા દિનાર આપુ. ખલાસી આવ્યો (યાને પાણીમાં ડુબકી મારી) એકને બચાવ્યો અને બીજો માર્યો ગ્યો (યાને બીજાને બચાવ્યો નહીં,) હું બોલ્યો કે બીજાની જીવવાની હકયાતી બાકી હતી નહીં જેને લીધે તેને બચાવવામાં બીજા થઈ. ખલાસી હસી બોલ્યો કે તું જે કહેછે તે વાજબીછે, તોપણ પેલા કરતાં એને બચાવવામાં મને એક કારણ છે, તે એ કે જે વેળા હું જંગલમાં થાકી ગ્યો હતો તે પ્રસંગે એને મને ઉપર પેશાસ્યો હતો અને બીજાને હાથે મેં મારી બચગીમાં ચાપકાનો માર આધો હતો (તે સાંભલી) હું બોલ્યો કે:—

(Arabic—“પરેપર મોટા શાહબ પરોજછે મોટો જેકોઈ ભલો છે તે ભલાઈ જુએછે, ને જેકોઈ જુરોછે તે જુરાઈ જુએછે.”)

જેમ અને તેમ કોઈના મગજને દુઃખ નહીં પોહાયે તેમ કરજે શબ્દ બ કે જુદગીના ભવમાં ઘણીએક અડચણછે. દુરવેશના દિલની હાજત પુરી પાડજે, કારણકે તું પણ ઘણીએક સીજની ગર્જમાંછે.

—o—

હેકાયત ૩૬ મી.

એક બે ભાઈઓ હતા, જેમાંનો એક પાદશાહની ખિદમત કરતો હતો, ને બીજો પોતાની બાજુની મેહનતથી પોતાનું યુજરાંત કરતો હતો, એક દાહાડે તે શ્રીમંત ભાઈએ પોતાના ગરીબ ભાઈને કહ્યું કે તું શાને મોટો પાદશાહની નોકરી કરતો નથી કે જેથી તું મેહનતની આબદામાંથી મોકલો થાય ? તે બોલ્યો કે તું કાંય મેહનત નથી કરતો કે ચાકરીની સુલામગીરીમાંથી છુટે ? કારણ કે ડાહોવોએ કહેલું છે કે જરરીન કમરબંદ બાંધી ચાકરીમાં ઉભા રહેવા કરતાં ખુદ પોતાની મેહનતથી યુજરાંત કરી આસાએશમાં બેશબું લાયકછે.

તું અમીરની હજીરમાં તારી છાતીપર હાથ મેલી ઉભા રેહ તે કરતાં કળી ચુનાનો ગાર બનાવવામાં તારે હાથ કામે લગાડેલો બસોછે.

આવી સંભાલમાં કિમ્મતી ઉમર તમામ કરે તો ઉતાળામાં શું આ જા, ને શીયાળામાં શું પેહેરે. એ કમળત પેટ એક રેાટલીથી સંતોષ ધર કે તું ને તારી પીઠ આકરીમાં વાળવી નહીં પડે.

— ૦ —

હેકાયત ૩૭ મી.

એક જાણ નૌશીરવાન અદલ પાસ આગ્યો ને કહ્યું કે મોટા ને ખુ ખીવંત શાહેમે (તારા) પ્રલાના દુશ્મનને મારી નાખ્યોછે. તેને કહ્યું કે તે કાંઈ એમની સાંભલ્યું છે કે બોદાએ મને માહતમાંથી માફલો કીધો (યાને શું મ ને મારી નાખનાર નથી.)

મારા દુશ્મનના મરણથી મને ખુશી થવાને કાંઈ કારણ નથી કેમકે મારી પોતાની જાંદગી કાંઈ અર્થગ નથી.

— ૦ —

હેકાયત ૩૮ મી.

કીસરાની દરબારમાં કેટલાએક અફલમંદો મસલત કરતા હતા તે વેળા બુજર એમેહર આમોશ હતો (જે પરથી) તેને પુછ્યું કે શું કામ તું હમારી સાથ કાંઈ સખ્ત બોલતો નથી. તે બોલ્યો કે પ્રધાનો તબિબની મિશાલછે કે જેઓ બિમાર થયલાને દવા આપેછે તેટલા મરે હું તમારા વિચારને લાયક જોયું ત્યારે મને તેની વચે કાંઈ બોલવું બેળછે. મારા વચે પડ્યા વગર કોઈની બાબદ મારી રીતે પાર ઉતરતી હોયતો તેની અંદર મારે બોલવું અનધટવું પણ જો હું જોઈ કે આંધલો માણસ કુવાના રસ્તાપરછે તેને જો હું (રાહા) બતાવવામાં ચુપકીદા રેહેયું તો તેમાં શું હાછે.

— ૦ —

હેકાયત ૩૯ મી.

હાંરન અલ રસીદ ઇબ્રાહીનો મુલક જીત્યા પછી બોલ્યો કે આ બલવાથી ઉલટુંછે, ઇબ્રાહીનો મુલક બલાવવામાં બોદાઇ દાવો કર્યો કે હું મારા હલકા બંદા સિવાય ખીજ કોઈને આ રાજ્ય આપનાર નથી. તેની પાસે એક ખોસીળ નામનો બેવકુફ હબસી હતો તેને ઇબ્રાહીનું રાજ્ય એનાયત કર્યું. (તેઓ) કહેછે કે તેનું ડહાપણ અને જ્ઞાન એટલું

તો હવું કે એવાર કેટલાએક ખડતોએ તેની આગલ કુર્ચાદ ચુલારીકે ક વખતે વરસાદ પડવાને લીધે તેઓએ નાએલ નદીના કીનારા પર જે રૂ વા બેસે હતો તે નાશ પાંખી ગયો, તેને જવાબ આપ્યા કે તમે ઉન વાવો. એ ક કામેલ શખ્સ આ માંભલી બાલ્યો કે:—

અગરજો રોજી અક્કલથી મલતી હતે તો કોઈખી નાવકિક્ક માણસ ચેરે આબદામાં રહેતે નહીં, પણ ખાદા એક મુર્ખ પર એટલીતો દોલત બ ખશિકે કે તે જોઈ સેંકડો બણેલા તાલુખ થાયછે.

દોલત અને સત્તા સંચલાઈપર આધાર રાખતા નથી અને તે પર વરદેગારની ચારી વગર મલતા નથી. દુન્યામાં વારંવાર એમ બનેછે કે એક અનાડી માન પામેછે અને એક અક્કલમંદ ચિકારાયછે.

કિમિયાગર (દોલત મેલવા ખાતર) દુઃખ જે દરદમાં મરણ પામેછે, અને એક મુર્ખ નાશમાંથી દોલત હાંસલ કરેછે.

—o—

હેકાયત ૪૦ મી.

એક ચોક્કસ રાજાની પાસે તેઓ એક ચીનાઈ ગોરી ગોલામડી લાવ્યા હતા. (વાદશાહે) કેશની બાહારમાં તેણીની સાથ સંગમ કરવાની આહ્વેશ કરી (પણ) તેણીએ તેમ કરવાને ના પાડ્યું, (જેપરથી) તેણીને પોતાના હબસી ચુલામોમાંથી એકને આપી કે તે ચુલામોના ઉપણા હોક તેનાં નાખનાં શ્રી કુશંવેર લાગેલા હતો અને નીચણો ગરદનવેર જુલાતો હતો. તે એવો તો હતો કે તેનો દેખાવ જોઈ સખરે નામનો દેવ પણ ડરી જાય. અને તેની બગલમાંથી ગંધાતા પરસેવાના તીપાંના રેલા ચાલતા હતા.

“You would say that to the end of the world he will be considered as the extremity of ugliness, the same as Joseph is looked upon as the standard of beauty.”

તેનો દેખાવ એવોતો ગલીચ હતો કે તેનું બ્યાન કરવું બેબાજ, અને ખાદા પનાહ કરે, તેની બગલ એવીતો વાસ મારતી હતી કે બણે આગર મહીનામાં તડકે પડેલી લાશ વાસ મારે તેમ.

ચુલામ તેના ખારના જુરસામાં આવી જઈ તેણીની (જખરીથી) દા મન લુટી. વાદશાહે સહવારે તેણીની તલાસ કરી જેથી તે મલી નહો

અને તેઓએ તેણીની ખીના બહાર કરી જેથી પાદશાહ ચોરડાઈ, ફરમાં બુનું કે ગુલામને તથા તે કન્યાના હાથ પગ બાંધી માહલની દેવડીપરથી ચર માં નાખી દેય. વઝીરોમાંથી બહી ખાસીયતના વઝીરે પોતાનું ચર ન માવી તેના પર દયા આહીને બોલ્યો:—હવેસી આ બાબદમાં કશો ગુનહેગાર નથી કારણકે આ દરબારના સર્વે ગુલામો નોકરોને પાદશાહી બક્ષીય ને ઇનામ મેલવવાનો રેવાજ છે. (પાદશાહ) બોલ્યોકે અગર તે એક રાત શુધી પોતાનો જીરસો થોખાવી રાખતે તો શું થાતે? (વઝીર) બોલ્યોકે અય શાહમ તું એ સાંભલ્યું નથી? કે:—

જે કોઈ પાણીને મોટો તરસીઆ થઈ પાણીના ઝરા આગલ આવેછે તે વેળા મસ્તાના હાથથી તે ડરે એવું તું ના વિચારતો.

એક અધર્મી બુખ્યો પકવાન ભરેલા ઘરમાં એખલો હોય તો તે રમજાન મહીનાના રોજની દરકાર રાખે એવું આકલ કયુલ કરતી નથી.

પાદશાહે આ તેનું બોલતું ખુશ લાગ્યું—ને બોલ્યો કે હવેસીને હું તુંને બખશુદુ, (અને) લોડીને શું કરે? (વઝીર) બોલ્યો કે લોડીને હવેસીને હવાલે કર કે તે તેનું અરધું ખાવેલું તેનેજ જોઈયે.

જે કોઈ નાપસંદ જગ્યા પર (વારવાર) જાય તેની સાથ દોરતા પસંદ નો કરતો.

“A man, although thirsty, cannot relish sweet water half drunken by one who hath stinking breath.”

એક આરજ જો ઇતમાં પડેતો પછી તે કેમ પાદશાહના હાથમાં આવી શકાય. કોહિવાતના હોડને લાગેલા કુળમાનું પાણી પીવાને તરસીઆ માંલુમનું જીગર કેમ ચાલી શકે?

—o—

હેકાયત ૪૧ મી.

તેઓએ સેકંડરને * પુછ્યું કે તુંએ પુર્વથી તે પશ્ચીમ સુધીના મુ

* “સેકંડર,” Alexander the Great. શરસીમાં સેકંડરને ઇસકંડર કરી કહેછે. એને કયાંની તમાકાના ૯ માં પાદશાહ દારાંપર જીત મેલવી ઇરાંનના મુલક પોતાને હાથ કર્યો હતો. કેટલાક લોક કહેછે કે “સેકંડર શીલકુસ (શીલીપ) નો દીકરો થાય, પણ ખીજ કેટલાક લોકો દારાખ ને એનો બાપ તથા શીલકુસની દીકરીને એની મારી કરી સમજેછે.” એ ખીજ મુલકો જીતવા છેક હિંદુસ્તાનમાં સિંદુ નદી સુધી આવ્યો હતો, ત્યાંથી પાછો ફરતો વેલા ખેખીલાનમાં ૩૩ વર્ષની ઉંમરે મરણ પામ્યો હતો. એ ને બધું મલીને બાર વર્ષ રાજ્ય ભોગવ્યું હતું.

લકા કેમ જીત્યા કે આગલના પાદશાહિક ખજાનો; મુલક, સત્તા, અને લશ્કર હાલના કરતાં જીઆદ રાખતા હતા તે છતાંખી એટલી ફતેહ મેં લવી શક્યા નહોં ? કહ્યું કે આદાતાલાની મદદથી દરએક મુલકને જીત્યા પણ તેની રૈયતને કુઃખ દીધું નહોં અને પાદશાહના નામને નેકી ભરેલી રી તે વાપર્યા હતા.

દાનાવ પોતે પોતાને જુજરગ ગણતો નથી કે જેથી તે કોઈ જુજર ગોના નામને ખરાબ રીતે વાપરતો નથી.

જ્યારે મરી જાયછે ત્યારે આ નીચલી બાબદો જાતી રહેછે-ખજાને તજ, હુકમ ને દયાન, લડાઈ ને ફતેહ. જે સારી આબરમાં મરી ગયા હોય તેના નામને ખરાબ નો કરતો કે, જેથી તાજે પોતાનું નામ અગર ફેલી જાય.

